

Zkušenosti pěstounských rodin se spoluprací s biologickými rodiči

Valérie Bršlicová

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Valérie Bršlicová
Osobní číslo:	H22272
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Zkušenosti pěstounských rodin se spoluprací s biologickými rodiči

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rodiny, pěstounské péče a orgánu sociálně právní ochrany dětí.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkového rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

MALÁČOVÁ, Jana, Jana HANZLÍKOVÁ a Jiří HORECKÝ, 2018. Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. ISBN 9788090705326.
NOVOTNÁ, Věra a Vladimír FEJT, 2009. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 9788086723778.
PAZLAROVÁ, Hana (ed.), 2016. Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 9788026210207.
ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2010. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
VESELÁ, Renata, 2003. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 8086432483.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Julie Junašíková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **13. ledna 2025**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 13. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá **zkušenostmi pěstounských rodin se spoluprací s biologickými rodiči**. Cílem práce je porozumět tomu, jak pěstouni popisují dynamiku svého vztahu s biologickými rodiči dítěte. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou vymezeny témata náhradní rodinné péče, specifika pěstounské péče a kontaktu dítěte v pěstounské péči s biologickými rodiči. Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu, konkrétně na analýze polostrukturovaných rozhovorů s pěstouny. Výsledky výzkumu ukazují, že dynamika spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči je proměnlivá, často složitá, ale i potenciálně přínosná pro dítě. Významnou roli hraje komunikace, podpora odborníků a individuální nastavení všech zúčastněných stran.

Klíčová slova: pěstounská péče, biologičtí rodiče, spolupráce, náhradní rodinná péče, dítě, kontakt

ABSTRACT

This bachelor's thesis explores the experiences of foster families in their cooperation with biological parents. The aim of the thesis is to understand how foster carers describe the dynamics of their relationship with the child's biological parents. The thesis is divided into a theoretical and a practical part. The theoretical section outlines the concepts of substitute family care, the specifics of foster care, and the contact between children in foster care and their biological parents. The practical part is based on qualitative research, specifically the analysis of semistructured interviews with foster carers. The research findings show that the dynamics of cooperation between foster carers and biological parents is variable, often complex, but potentially beneficial for the child. Communication, professional support, and the individual attitudes of all involved parties play a significant role in shaping this cooperation.

Keywords: foster care, biological parents, cooperation, substitute family care, child, contact

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Julii Junaščíkové za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost a trpělivost, kterou mi během zpracovávání této práce věnovala. Mé velké díky patří také všem respondentům, kteří byli ochotni sdílet své zkušenosti a otevřeně se podílet na mém výzkumu. Bez jejich ochoty a důvěry by tato práce nemohla vzniknout. Dále bych chtěla vyjádřit vděčnost své rodině a přátelům za jejich nepřetržitou podporu, trpělivost a povzbuzení, které mi v průběhu studia i během psaní této práce velmi pomáhaly.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	13
1.1 RODINA	13
1.2 ASPEKTY A FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	15
2 SPECIFIKA PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	20
2.1 FORMY PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	21
2.2 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	23
2.3 PRÁVA A POVINNOSTI PĚSTOUNŮ	26
3 KONTAKT DÍTĚTE V PĚSTOUNSKÉ PÉČI S BIOLOGICKOU RODINOU.....	29
3.1 ROLE OSPOD A DOPROVÁZEJÍCÍCH ORGANIZACÍ PŘI KONTAKTU.....	29
3.2 DÍTĚ A KONTAKT S BIOLOGICKOU RODINOU	31
3.3 FORMA A DÉLKA KONTAKTU	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	35
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL	36
4.2 VÝZKUMNÁ OTÁZKA	36
4.3 POJETÍ VÝZKUMU	36
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
4.5 METODA SBĚRU DAT	39
4.6 METODA ANALÝZY DAT	40
5 ANALÝZA DAT A JEJICH INTERPRETACE.....	42
5.1 ANALÝZA DAT.....	42
5.2 INTERPRETACE PARADIGMATICKÉHO MODELU	64
5.3 ZAKOTVENÁ TEORIE A JEJÍ INTERPRETACE	66
5.4 INTERPRETACE DAT	68
ZÁVĚR	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	79
SEZNAM OBRÁZKŮ	84
SEZNAM TABULEK.....	85
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

Rodina představuje základní instituci každé společnosti a hraje nezastupitelnou roli v procesu socializace, výchovy a formování osobnosti dítěte. V ideálním případě poskytuje dítěti bezpečné, stabilní a láskyplné prostředí, ve kterém může růst a rozvíjet svůj potenciál. Bohužel ne každé dítě má možnost vyrůstat v takovém prostředí. Různé krizové situace, jako je zanedbávání, týrání, závislosti, psychická onemocnění rodičů nebo dlouhodobá nepříznivá sociální situace, mohou vést k tomu, že stát musí do života rodiny zasáhnout a dítě z její péče odebrat. V těchto případech vstupuje do popředí systém náhradní rodinné péče, který usiluje o to, aby dítě mohlo i nadále vyrůstat v prostředí co nejvíce podobném běžné rodině.

Jednou z nejčastějších forem náhradní rodinné péče je pěstounská péče, jejíž hlavní výhodou oproti institucionální výchově je možnost poskytování individuální, citově bezpečné a stabilní péče. Pěstouni vytvářejí dětem nový domov, ale současně zůstává v platnosti skutečnost, že biologičtí rodiče dítěte si – pokud jim nebyla odebrána rodičovská odpovědnost – uchovávají určitou roli ve výchově. Z toho vyplývá potřeba spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči, která je často komplexní, citlivá a emočně náročná.

Téma spolupráce pěstounů a biologických rodičů je ve společnosti i odborné sféře stále častěji reflektováno, neboť výrazně ovlivňuje nejen psychickou pohodu samotného dítěte, ale i kvalitu jeho vztahových vazeb, stabilitu výchovného prostředí a proces utváření identity. Cílem této bakalářské práce je prostřednictvím kvalitativního výzkumu porozumět tomu, jak pěstouni vnímají tuto spolupráci, jaké s ní mají zkušenosti, co jim usnadňuje nebo naopak komplikuje vzájemný vztah s biologickými rodiči, a jak tyto interakce dopadají na dítě, které je svěřeno do jejich péče.

Práce je členěna na teoretickou a empirickou část. Teoretická část představuje koncept rodiny, podmínky a specifika pěstounské péče, právní rámec a důležitost spolupráce s biologickou rodinou. Praktická část vychází z analýzy polostrukturovaných rozhovorů s pěstouny, která poskytuje hlubší vhled do prožívání této formy spolupráce. Výzkum se snaží odpovědět na otázku, jakým způsobem pěstouni popisují dynamiku svého vztahu s biologickými rodiči. Výsledky přispívají k hlubšímu porozumění dynamice těchto vztahů a mohou být inspirací pro odborníky i další pěstounské rodiny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Pro lepší porozumění významu a roli náhradní rodinné péče (NRP) je nejprve nezbytné zaměřit se na samotný pojem rodiny, její funkce a význam v životě dítěte. Rodina představuje základní pilíř každé společnosti a plní nezastupitelnou úlohu ve vývoji jedince. Právě selhání nebo absence této přirozené opory často vede k nutnosti hledat náhradní řešení péče o dítě. V následujících podkapitolách se proto nejprve zaměříme na vymezení rodiny a její funkce, abychom následně mohli přejít ke specifickým situacím, v nichž stát do rodinných vztahů zasahuje prostřednictvím náhradní rodinné péče.

1.1 Rodina

Rodina je charakterizována jako původní a nejdůležitější sociální skupina a instituce, která tvoří základní článek sociální struktury i ekonomickou jednotku. Je založena na manželství či pokrevním příbuzenství (rodičovství, sourozenectví apod.). Členy rodiny spojuje společné soužití, vzájemná morální odpovědnost a vzájemná pomoc (Diderot, cit. dle Veselá, 2003, s. 12). Zákonné manželství však dnes již **není nutnou podmínkou** rodinného života. Stále častěji se vyskytují partnerská soužití, která toto kritérium nesplňují (Kraus, 2008, s. 80). Přesto mohou tato uspořádání plnit **funkce rodiny**, zejména pokud její členové žijí pod jednou střechou a spolupracují v rámci společensky uznávané dělby práce. V tomto kontextu lze přijmout vymezení, že rodina je **strukturovaný celek (systém)**, jehož smyslem, účelem a náplní je vytvářet **bezpečný a stabilní prostor** pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí (Plaňava, cit. dle Kraus, 2008, s. 80). Rodina představuje klíčový prvek společnosti, jehož role je nenahraditelná, a proto je chráněna státem i zákonem. Pouze funkční a harmonické rodinné prostředí pak dokáže zajistit kvalitní a zdravou výchovu dětí (Veselá, 2003, s. 13).

Rodina může být branná jako *nukleární* – muž, žena a jejich potomstvo, anebo *širší* – rozšířená o blízké příbuzné, prarodiče, strýce, tety apod. Rodina, v níž jedinec vyrůstá jako dítě, a podle jejichž postojů se v dětství orientuje, nazýváme rodinou *orientační*. Naopak skupina lidí, které jsme si my sami vybrali, abychom s nimi tvořili rodinný svazek, a jejímž smyslem je počítí potomků, označujeme jako *prokreační* (Cajthamlová, 2017, s. 283-284).

1.1.1 Funkce rodiny

Nároky a požadavky kladené na rodinu v současné industriální společnosti neustále rostou, což často vede k tomu, že rodina své funkce neplní dostatečně. Přesto si rodina v moderní době zachovává svou důležitou roli jako útočiště před veřejným světem. Zejména v sociálně slabém prostředí funguje rodina často jako jediný opěrný bod, kam se její členové, především děti, mohou uchýlit (Kraus, 2008, s. 81). Aby byla rodina schopna poskytovat stabilní zázemí a podporovat zdravý vývoj dítěte, je nezbytné, aby plnila své základní funkce. Pokud tyto funkce selhávají, dochází k poruchám funkcí rodiny, které mohou negativně ovlivnit jak dítě, tak celou rodinnou dynamiku (UHK, 2024).

Kraus (2008) rozdělil funkce rodiny následovně:

- a) **Biologicko-reprodukční funkce**, která má význam jak pro společnost jako celek, tak také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Společnost pro svůj rozvoj potřebuje stabilní reprodukční základnu, proto je také v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní. Můžeme ale v posledních letech sledovat, že ženy se matkami stávají v pozdějším věku, než tomu bylo dříve, a také se děti rodí čím dál méně.
- b) **Sociálně-ekonomická funkce**, kdy se členové rodiny zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh.
- c) **Ochranná funkce**, nebo také zaopatřovací, která spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) nejen dětí, ale všech členů rodiny.
- d) **Socializačně-výchovná funkce**, rodina je totiž první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. V některých případech odpovědnost za výchovu přesouvá rodina na školu a očekává, že profesionální přístup učitelů napraví i chyby, jichž se ve svých výchovných přístupech dopouští.
- e) **Rekreační a relaxační funkce**, která spočívá např. v tom do jaké míry tráví všichni členové rodiny pohromadě svůj volný čas, jakým zájmovým činnostem se věnují, jakým způsobem tráví dovolené apod. Týká se všech členů rodiny, ale dítě tuto funkci vnímá nejvíce.

f) **Emocionální funkce**, která je zásadní a nezastupitelná. Žádná jiná instituce nedokáže totiž vytvořit podobné, a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty, a tak podstata a smysl nemohou být nikdy proměněny.

Pokud však rodina své funkce přestává plnit, může dojít k narušení zdravého vývoje dítěte. V takových případech je někdy nezbytné, aby do života dítěte zasáhl stát, a zajistil jeho ochranu a další zdravý vývoj. To, jak dobře rodina tyto funkce plní, hraje klíčovou roli v procesu socializace. Z hlediska funkčnosti můžeme tedy rodinu dělit následovně:

1. **Rodina funkční** – plní všechny funkce
2. **Rodina problémová** – bývá narušena jedna z funkcí rodiny, ale není tím narušen vývoj dítěte
3. **Rodina dysfunkční** – je narušena jedna z funkcí rodiny a je tím ohrožen vývoj dítěte, rodina potřebuje pomoc třetí strany ke zvládnutí tohoto problému
4. **Rodina afunkční** – rodina je zcela nefunkční a je tím ohroženo zdraví i vývoj dítěte, je potřeba zásah třetí strany, jakožto odboru sociální péče či Policie ČR (Štěpař, 2013).

V případě, že je dítě vystaveno závažnému selhání rodičovské péče a není možné situaci zlepšit podporou biologické rodiny, přichází na řadu jiné formy výchovy – a **právě zde vstupuje do hry institut náhradní rodinné péče**, který si nyní detailněji rozebereme.

1.2 Aspekty a formy náhradní rodinné péče

Jestliže dítě nemůže dlouhodobě vyrůstat ve své vlastní rodině, je v zájmu jeho ochrany nezbytný zásah státu do vztahu mezi ním a jeho rodiči. K takové situaci obvykle dochází tehdy, když rodiče z různých důvodů – ať už subjektivních nebo objektivních – nezvládají péči o dítě, nejeví zájem o společný život nebo mu nejsou schopni zajistit vhodné rodinné prostředí (Veselá, 2003, s. 159). V těchto případech stát využívá institut náhradní péče, přičemž náhradní rodinná péče je jedním z jejích nástrojů v rámci sociálně-právní ochrany dětí. Obecně rozlišujeme dvě základní možnosti, jak může být dítě umístěno mimo svou původní rodinu – náhradní rodinnou péčí a ústavní péčí, která je v případě soudního rozhodnutí označována jako ústavní výchova.

Podle Úmluvy o právech dítěte by soud měl vždy preferovat náhradní rodinnou péči před ústavním zařízením (Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte). Zatímco v minulosti byla častější právě ústavní výchova, v současnosti dochází ke změně v přístupu – důraz se

více klade na nejlepší zájem dítěte a náhradní rodinná péče, zejména u menších dětí, je vnímána jako vhodnější forma péče (Sychrová, 2015, s. 8). K úbytku dětí umístěných do ústavů přispívá nejen zkvalitnění práce s ohroženými rodinami s cílem zabránit odebrání dítěte, případně umožnit jeho návrat zpět do péče rodičů, ale také rozvoj forem rodinného typu péče – zejména pěstounské péče a přechodné pěstounské péče (Trnková, 2018, s. 14).

O náhradní rodinné péči hovoříme tehdy, pokud soud svěří dítě do péče jiné osoby než rodičů a tato péče probíhá v jejich domácnosti (Sychrová, 2015, s. 8). V současné době se tato forma péče realizuje podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a to prostřednictvím osvojení (adopce), pěstounské péče nebo poručenství spojeného s osobní péčí (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 20). V dalších částech práce se podrobněji na tyto formy zaměříme, společně i s hostitelskou péčí a opatrovnictvím.

1.2.1 Formy náhradní rodinné péče

Jednotlivé formy náhradní rodinné péče (NRP) nelze jednoduše zaměňovat – liší se jak právními podmínkami a důsledky, tak vhodností vzhledem k potřebám konkrétního dítěte. Každé dítě je jedinečné, a proto je nutné volit vhodnou formu péče individuálně, s ohledem na jeho osobní situaci i stav biologické rodiny – tedy například na to, zda existuje možnost návratu dítěte do původní rodiny nebo alespoň kontakt s jejími členy. Aby bylo možné určit nejvhodnější formu NRP, je důležité dobře znát dítě, jeho minulost a rodinné zázemí. Existují obecná kritéria, která pomáhají při rozhodování – například biologické faktory (pohlaví, etnicita, zdravotní stav, genetika), vývojové aspekty (věk, psychický vývoj, výskyt deprivace syndromu), sociální okolnosti (přítomnost rodičů či sourozenců, jejich zájem o dítě) a aktuální situace (dostupnost pěstounů, vhodných osvojitelů, zapojení širší rodiny nebo možnost mezinárodního osvojení) (Trnková, 2018, s. 13–14). Každá z uvedených forem náhradní péče má něco specifického, žádná není zavrženíhodná ani samo-spasitelná (Matějček, 2017, s. 29). Jedná se tedy o následující formy:

Osvojení

Osvojení, známé také jako adopce, představuje formu náhradní rodinné péče, jejímž hlavním cílem je vytvořit mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem takový vztah, který co nejvíce odpovídá přirozenému vztahu mezi rodičem a dítětem. Směřuje k tomu, aby dítě našlo stabilní, bezpečné a láskyplné rodinné zázemí. Lze ho vnímat jako právní akt, při němž je cizí osoba přijata za vlastní, čímž se biologické rodičovství nahrazuje rodičovstvím právním (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 20). Osvojené dítě se stává plnohodnotným

členem nové rodiny – získává nové rodiče, případně sourozence a další příbuzné, často dochází i ke změně příjmení. Z pohledu osvojitelů pak dochází buď ke vzniku nové rodiny, nebo k jejímu rozšíření o dalšího člena. Tato forma náhradní péče zároveň poskytuje dítěti nejvyšší právní jistotu a stabilitu v rámci všech dostupných forem péče (Sychrová, 2015, s. 9). K tomu, aby mohlo k osvojení dojít, je za běžných okolností zapotřebí souhlasu biologických rodičů dítěte. Výjimkou jsou situace, kdy rodiče o dítě neprojevují zájem nebo neplní své rodičovské povinnosti, a soud může v takovém případě rozhodnout o osvojení i bez jejich souhlasu, pokud jsou splněny zákonné podmínky (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 20).

Hostitelská péče

Pojem „hostitelská péče“ představuje specifický způsob péče blízký pěstounství. Jde o situaci, kdy děti umístěné v dětských domovech, tráví určité časové úseky (např. víkendy nebo prázdniny) v rodinách mimo zařízení. Tyto pobyty mohou probíhat buď u jejich biologických příbuzných (tzv. propustky), nebo u jiných osob zvenčí, které nemají k dítěti pokrevní vazbu (tzv. hostitelství) (Trnková, 2018, s. 99). Tato forma dočasné péče je určena především dětem, kterým se nepodařilo zajistit náhradní rodinnou péči, často kvůli vyššímu věku nebo zachovanému kontaktu s biologickou rodinou. Hostitelské pobyty těmto dětem umožňují poznat běžné rodinné prostředí a navazovat nové pozitivní vztahy. Je však důležité, aby si jak dítě, tak hostitelská rodina uvědomovali, že se jedná pouze o dočasné řešení. Nejvhodnějšími kandidáty na tento typ pobytu bývají děti školního věku, které již lépe chápou jeho charakter. O povolení takového pobytu rozhoduje ředitel dětského domova, avšak nezbytný je také souhlas obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který je příslušný podle místa trvalého bydliště dítěte. Tento úřad může provést sociální šetření v místě pobytu nebo vyžadovat další dokumentaci, například psychologické posudky osob, které mají o hostitelskou péči zájem (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 26).

Poručenství s osobní péčí

Poručník je dítěti ustanoven soudem tehdy, pokud žádný z rodičů nemůže vykonávat rodičovskou odpovědnost (např. kvůli úmrtí, zbavení rodičovských práv, pozastavení výkonu nebo právní nezpůsobilosti). Má obdobná práva a povinnosti jako rodič, ale nemá vyživovací povinnost. Rozsah jeho pravomocí může soud výjimečně upravit s ohledem na konkrétní situaci. Za svou funkci poručník odpovídá a podléhá stálému dohledu soudu – ten musí schvalovat všechna důležitá rozhodnutí (Sychrová, 2015, s. 13). Přednostně bývá poručníkem ustanovena fyzická osoba, ideálně někdo doporučený rodiči nebo příbuzný

dítěte. Pokud to není možné, volí soud osobu ze seznamu žadatelů o osvojení či pěstounství. Až v krajním případě je poručníkem určen orgán sociálněprávní ochrany dětí (OSPOD). Poručník nemusí o dítě osobně pečovat – dítě může být např. v ústavní nebo pěstounské péči. Pokud však péči vykonává osobně, má nárok na dávky stejně jako pěstoun a uzavírá tzv. dohodu o výkonu pěstounské péče. Poručník zastává roli zákonného zástupce dítěte, na rozdíl od pěstouna, který při zásadních rozhodnutích potřebuje souhlas rodiče. Poručník žádá soud, zatímco osvojitel rozhoduje zcela samostatně. Poručenství zaniká automaticky dosažením zletilosti dítěte (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 24-25).

Opatrovnictví

Opatrovnictví není institut náhradní rodinné péče, přesto je však vhodný zmínce. Soud jmenuje dítěti opatrovníka v případech, kdy dochází ke střetu zájmů mezi zákonnými zástupci a dítětem, mezi sourozenci, nebo pokud je ohrožen majetek dítěte, rodičovská odpovědnost je omezena, probíhá řízení o osvojení, či pokud si to vyžaduje zájem dítěte z jiného důvodu. Opatrovníkem se může stát i orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Soud zároveň přesně stanoví rozsah práv a povinností opatrovníka podle účelu jeho ustanovení, aby byla zajištěna plná ochrana zájmů nezletilého (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 26). Zásadní rozdíl mezi poručníkem a opatrovníkem spočívá v rozsahu jejich pravomocí – poručník nahrazuje rodiče v plném rozsahu rodičovské odpovědnosti, zatímco opatrovník dítě zastupuje jen ve vymezené oblasti, při konkrétním právním úkonu nebo v určitém řízení (Trnková, 2018, s. 107).

Pěstounská péče

Pěstounská péče je formou náhradní rodinné péče, určenou dětem, o které se jejich rodiče nemohou dočasně nebo dlouhodobě starat. Pěstoun poskytuje dítěti každodenní osobní péči, avšak není jeho zákonným zástupcem a nenese vyživovací povinnost – ta zůstává na rodičích. Má právo rozhodovat pouze v běžných záležitostech a o závažnějších otázkách rozhoduje soud nebo rodiče (Sychrová, 2015, s. 11-12). Pěstounská péče je vždy zřizována a ukončována rozhodnutím soudu, kdy péče končí zpravidla zletilostí dítěte, ale v případě, kdy pěstoun požádá o ukončení péče dříve, a soud shledá důvody ukončení za závažné, může být péče zrušena již před zletilostí (Novotná, Fejt, 2009, s. 72). Pokud se rodiče chtějí o dítě znovu osobně starat a není-li tomu žádná vážná překážka, může soud dítě vrátit zpět do jejich péče, pokud je to v jeho nejlepším zájmu. Kontakt mezi dítětem a biologickými rodiči je v pěstounské péči považován za důležitý a má být zachovávan a podporován. Pěstounství je státem podporovaná a kontrolovaná forma péče. Stát poskytuje pěstounům finanční odměnu

a zajišťuje hmotné zabezpečení dítěte. (Sychrová, 2015, s. 11-12). Péče může být svěřena jednotlivci nebo manželskému páru, přičemž právní vztah k dítěti je méně pevný než při osvojení. Pěstouni spolupracují se sociálními pracovníky a doprovodnými organizacemi, které jim pomáhají při komunikaci s biologickou rodinou (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 21). Pěstounské péči se však věnuje řada specifík, která budou rozvedena v další kapitole.

2 SPECIFIKA PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Pěstounská péče představuje jednu z nejčastěji využívaných forem náhradní rodinné péče v České republice. Na rozdíl od osvojení, které vytváří mezi dítětem a osvojitelem vztah obdobný biologickému rodičovství, je pěstounství založeno na dočasnosti a zachování vazeb dítěte s jeho biologickou rodinou. Pěstouni přebírají odpovědnost za každodenní péči o dítě, aniž by došlo k úplnému přerušení právních vztahů s původními rodiči. Tato forma péče má svá specifika, která ji výrazně odlišují nejen právně, ale i prakticky. V této kapitole se proto podrobně zaměříme na právní zakotvení pěstounské péče, její jednotlivé druhy, práva a povinnosti pěstounů, nebo finanční podporu poskytovanou státem. Pochopení těchto specifik je nezbytné pro porozumění každodenní realitě pěstounů a nároků, které na ně tato role klade.

Pěstounská péče je právně zakotvena především v občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., § 958–970), dále v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.) a také v právních předpisech týkajících se sociálního zabezpečení, zejména nemocenského a důchodového pojištění pěstounů. Občanský zákoník vymezuje základní rámec pěstounské péče, zatímco zákon o sociálně-právní ochraně dětí upravuje například zprostředkování pěstounské péče, institut pěstounské péče na přechodnou dobu, veřejnoprávní aspekty, dohody o výkonu pěstounské péče nebo poskytování dávek spojených s touto formou péče.

Jak již bylo vzpomenuto výše, do pěstounské péče jsou svěřovány děti, jejichž biologičtí rodiče nejsou schopni zajistit řádnou výchovu, a současně je takové opatření v souladu se zájmem dítěte. Jde o státem garantovanou a kontrolovanou formu náhradní rodinné péče, která vzniká na základě rozhodnutí soudu. Ten může pěstounům rovněž uložit povinnost pravidelně informovat o průběhu péče (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 21). Z právního hlediska není pro svěření dítěte do pěstounské péče nutný souhlas rodičů, jelikož nedochází ke změně jeho právního postavení. Biologičtí rodiče si i po svěření dítěte do péče jiných osob ponechávají rodičovskou odpovědnost, pokud jim nebyla soudem odebrána. Pěstoun tak přebírá především praktickou péči a každodenní výchovu dítěte, nikoliv všechny pravomoci rodiče (Trnková, 2018, s. 81). Současný právní rámec vnímá pěstouna především jako pečující osobu, nikoli jako náhradního rodiče. Pěstounská péče je proto chápána jako dočasné opatření, které platí po dobu, kdy biologičtí rodiče nemohou dítěti zajistit potřebnou péči, nebo dokud není nalezeno jiné trvalé řešení, například osvojení. V případě, že rodič požádá o navrácení dítěte do své péče a soud vyhodnotí tento krok jako přínosný a v

nejlepším zájmu dítěte, může dojít k ukončení pěstounské péče (Zákon č. 89/2012 Sb., § 959). Po podání žádosti procházejí zájemci důkladným posuzovacím procesem, který se zaměřuje na jejich sociální zázemí, zdravotní stav, výchovné schopnosti a psychickou připravenost. Součástí tohoto procesu je také povinná odborná příprava v celkovém rozsahu 48 hodin, jejímž cílem je připravit budoucí pěstouny na specifika péče o dítě vyrůstající mimo svou původní rodinu (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 31).

2.1 Formy pěstounské péče

Pěstounská péče se rozlišuje podle vztahu dítěte k osobě, která o něj pečuje, na dvě základní formy – zprostředkovanou a nezprostředkovanou.

1. **Zprostředkovaná pěstounská péče** nastává tehdy, když je dítě svěřeno osobě, se kterou nemá žádné příbuzenské ani jiné blízké vazby. Výběr vhodného pěstouna zajišťuje krajský úřad prostřednictvím tzv. zprostředkování. Osoba zařazená do evidence pěstounů musí předem absolvovat odbornou přípravu a být úředně posouzena. Na základě návrhu této osoby pak o svěřeni dítěte do její péče rozhoduje soud.
2. **Nezprostředkovaná pěstounská péče** naopak vychází z již existujících příbuzenských nebo blízkých vazeb dítěte. V krizové situaci přebírá péči osoba, která dítě zná – například příbuzný či blízký známý. Tato osoba nemusí předem projít přípravou ani hodnocením krajského úřadu, její vhodnost posuzuje přímo soud při rozhodování o svěřeni dítěte (MPSV, 2019). Jinak tuto formu taktéž nazýváme **příbuzenská pěstounská péče**. Výhodou této formy péče je především zachování kontinuity rodinného prostředí, ve kterém dítě nadále vyrůstá, a také vyšší pravděpodobnost bezproblémového kontaktu s biologickými rodiči. Na druhé straně, pokud selhání v péči zasahuje celou širší rodinu, může být taková kontinuita spíše na škodu. V takovém případě je v zájmu dítěte vhodnější jeho umístění mimo biologickou rodinu, přičemž by měla probíhat paralelní sociální práce s původní rodinou a zároveň být udržován kontakt dítěte s ní – pokud ovšem nešlo o natolik závažné selhání, že by soud osobní kontakt zakázal. (Trnková, 2018, s. 83). Příbuzní, kteří se ujmou role pěstounů, často čerpají výhodu z již existujícího vztahu s dítětem a vzájemné znalosti. Na rozdíl od nepřibuzných pěstounů, kteří si s dítětem musí důvěru teprve vybudovat, příbuzní pěstouni dítě zpravidla znají již z předchozích rodinných vazeb. Díky tomu mají také přirozeně více informací o jeho osobní i

rodinné historii, včetně zdravotního stavu a předchozích zkušeností (Pazlarová, 2016, s. 134-135).

Co se týče práv a povinností, oba typy pěstounské péče – zprostředkovaná i nezprostředkovaná – jsou si rovnocenné. Rozdíl však spočívá v oblasti finanční podpory ze strany státu: zatímco zprostředkovaným pěstounům náleží odměna pěstouna, u nezprostředkovaných pěstounů se poskytuje příspěvek při pěstounské péči, který může být ovlivněn i jejich případnou vyživovací povinností vůči dítěti (MPSV, 2019).

Další specifickou formou náhradní rodinné péče je **pěstounská péče na přechodnou dobu**. Tato krátkodobá forma péče je upravena v § 958 odst. 3 občanského zákoníku, přičemž její konkrétní podmínky stanovuje § 27a zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Soud může dítě svěřit do této péče na návrh OSPOD osobám zapsaným v evidenci osob určených pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu (MPSV, 2019). Do této evidence vedené krajským úřadem se řadí osoby, jež o zařazení samy požádají a zároveň projdou odborným posouzením. Zohledňuje se zde jejich schopnost zvládnout specifika této péče – tedy její krátkodobý charakter, časté střídání dětí a také fakt, že se často jedná o novorozence vyžadující intenzivní a nepřetržitou péči (tzv. raná pěstounská péče) (Trnková, 2018, s. 91). Děti jsou do této péče umisťovány například v situacích, kdy rodič momentálně nemůže dítě z vážných důvodů vychovávat, v období určeném pro udělení či odvolání souhlasu k osvojení, nebo do doby, než soud pravomocně rozhodne o tom, že souhlas rodičů k osvojení není nutný (MPSV, 2019).

Pěstounská péče na přechodnou dobu je dočasným opatřením, a proto je soud povinen každé tři měsíce prověřovat, zda trvají důvody pro její trvání. K tomu si vyžaduje i zprávy od příslušného OSPOD. Pěstounská péče na přechodnou dobu může zpravidla trvat nejdéle 1 rok, přičemž existuje jediná výjimka, kterou zákon připouští, a to případ, kdy jsou později do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni též sourozenci dříve umístěného dítěte. V takovém případě i toto dítě může setrvat u pěstouna po delší dobu než jeden rok spolu se svými sourozenci a doba jednoho roku se počítá ode dne svěřeni posledního z nich (Trnková, 2018, s. 90). Stejně jako u jiných forem pěstounské péče zůstává vyživovací povinnost na straně biologických rodičů. Soud stanoví výši výživného, které rodič zasílá Úřadu práce ČR – ten pak poskytuje pěstounovi příspěvek na úhradu potřeb dítěte (MPSV, 2019).

2.2 Dávky pěstounské péče

Výkon pěstounské péče s sebou nese nejen zodpovědnost za každodenní výchovu dítěte, ale i řadu praktických a ekonomických nároků. Aby stát pěstouny v této náročné roli podpořil a zároveň zajistil, že dětem budou poskytnuty odpovídající podmínky pro zdravý vývoj, stanovuje systém finanční podpory v podobě dávek pěstounské péče. Tyto dávky představují formu materiálního zabezpečení jak samotného dítěte, tak pěstouna, a jejich účelem je alespoň částečně kompenzovat náklady spojené s péčí. V následující části se proto zaměříme na jednotlivé typy dávek, jejich účel, výši a podmínku nároku.

Dávky pěstounské péče jsou:

1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte
2. Odměna pěstouna
3. Příspěvek při převzetí dítěte
4. Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla
5. Příspěvek při pěstounské péči (Úřad práce, 2025)

2.2.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nárok každé nezaopatřené nezletilé dítě, které bylo svěřeno do péče osoby pečující nebo osoby vedené v evidenci. Žádost o tuto dávku podává po dobu nezletilosti dítěte vždy osoba, která o něj pečuje, a jí je také příspěvek vyplácen. Pokud dítě po dosažení plnoletosti zůstává nezaopatřené a žije nadále ve společné domácnosti s osobou, jež o něj pečovala do jeho 18 let, může o dávku požádat samo, přičemž mu je vyplácena přímo (Pazlarová, 2016, s. 99). Od 1. ledna 2025 vzniká nárok na tento příspěvek také dětem svěřeným do osobní péče jiné osoby (tzv. svěřenectví), přičemž nově se při výpočtu neodečítá výživné, které rodiče dítěti hradí. Naopak se z částky odečítá starobní nebo invalidní důchod, pokud jej dítě pobírá. Výjimkou je situace, kdy dítě pobírá invalidní důchod III. stupně – v takovém případě není považováno za nezaopatřené a na dávku nemá nárok.

Měsíční výše příspěvku se liší dle věku dítěte:

1. 6 290 Kč pro děti do 6 let,
2. 7 750 Kč pro děti od 6 do 12 let,

3. 8 870 Kč pro děti od 12 do 18 let,

4. 9 220 Kč pro děti od 18 do 26 let.

Částky se liší, jedná-li se o dítě, které je dle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby (Úřad práce, 2025).

2.2.2 Odměna pěstouna

Odměna pěstouna je měsíční dávkou, která je vyplácena přímo osobě pečující nebo osobě vedené v evidenci vhodných osob pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. V případě, že jsou pěstouny manželé, náleží odměna pouze jednomu z nich. Osoby v evidenci, tzv. profesionální pěstouni, mají nárok na tuto odměnu i v období, kdy zrovna žádné dítě nesvěřené do péče nemají. Odlišný režim platí pro pěstouny, kteří jsou zároveň prarodiči či praprarodiči dítěte – těm odměna zpravidla nenáleží. Pěstoun má nárok na odměnu až do zletilosti dítěte, bez ohledu na to, zda je dítě výdělečně činné. Po dosažení plnoletosti je však vyplácení odměny podmíněno tím, že dítě zůstává nezaopatřené. Pokud pěstoun a zletilé nezaopatřené dítě nadále žijí ve společné domácnosti a sdílí náklady na své potřeby, má dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb a pěstoun na svou odměnu – maximálně do 26. roku dítěte (Trnková, 2018, s. 88-89). Z pohledu daňového systému se odměna pěstouna považuje za příjem ze závislé činnosti, což znamená, že podléhá stejnému režimu jako klasická mzda – zahrnuje tedy i odvody na daně, sociální i zdravotní pojištění. Výše této odměny je nově navázána na koeficient minimální mzdy a odvíjí se podle počtu dětí v péči, jejich zdravotního stavu a typu poskytované pěstounské péče (dlouhodobé či přechodné).

K roku 2025 jsou odměny dlouhodobého pěstouna následující:

- 1 dítě = 1,0 x MM¹
- 1 dítě stupeň závislosti I = 1,2 x MM
- 2 děti = 1,5 x MM
- 3 děti = 2,0 x MM
- 1 dítě stupeň závislosti II až IV = 2,0 x MM
- Za každé další dítě = +0,5 x MM

¹ MM = minimální mzda

- Za každé další dítě stupeň závislosti III nebo IV = $+0,7 \times \text{MM}$

V případě pěstouna na přechodnou dobu jsou odměny následující:

- Žádné nebo 1 dítě = $1,8 \times \text{MM}$
- 1 dítě stupeň závislosti I = $2,0 \times \text{MM}$
- 1 dítě stupeň závislosti II až IV = $2,2 \times \text{MM}$
- Za každé další dítě = $+0,3 \times \text{MM}$
- Za každé další dítě stupeň závislosti III nebo IV = $+0,5 \times \text{MM}$ (Úřad práce, 2025)

2.2.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Příspěvek při převzetí dítěte je jednorázová dávka, která náleží osobě, jež převzala dítě do pěstounské péče. Tato dávka se poskytuje pouze jednou konkrétnímu pěstounovi na jedno dítě. Pokud je však dítě následně svěřeno do péče jiné osoby, má i tato další pečující osoba nárok na tento příspěvek (Pazlarová, 2016, s. 103).

Výše příspěvku při převzetí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku:

- Do 6 let, 10 800 Kč,
- Od 6 let do 12 let, 12 150 Kč,
- Od 12 let do 18 let, 13 500 Kč (Úřad práce, 2025).

2.2.4 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Na příspěvek na zakoupení nebo opravu motorového vozidla má nárok osoba pečující, která má v pěstounské péči alespoň tři děti, případně tři nezaopatřené zletilé osoby, na jejichž základě jí vzniká nárok na odměnu pěstouna. Tento příspěvek lze čerpat v případě, že si pečující osoba pořídila osobní motorové vozidlo, nebo financovala jeho nezbytnou opravu, a vůz zároveň není využíván k výdělečné činnosti (Pazlarová, 2016, s. 104). Výše příspěvku může dosáhnout až 70 % z pořizovací ceny vozidla nebo z doložených nákladů na jeho opravu, maximálně však do výše 100 000 Kč (Úřad práce, 2025).

2.2.5 Příspěvek při pěstounské péči

Příspěvek při pěstounské péči náleží v případech nezprostředkované pěstounské péče podle § 953 občanského zákoníku, pokud byla s pěstounem uzavřena dohoda o výkonu pěstounské péče. Tato forma péče nastává tehdy, když je dítě svěřeno do osobní péče příbuzného, blízké

osoby nebo pěstouna, který sám o svěření konkrétního dítěte požádal. V těchto případech krajský úřad nerozhodoval o zařazení pěstouna do evidence vhodných osob, ani neproběhl proces výběru pěstouna k cizímu dítěti. Jedná se typicky o péči v rámci širší rodiny nebo komunity. Výše dávky se určuje jako násobek životního minima a závisí na počtu dětí v péči a jejich zdravotním stavu. U prarodičů a praprarodičů je stanoven nižší koeficient výpočtu (Úřad práce, 2025).

K roku 2025 jsou odměny nezprostředkovaného pěstouna následující:

Tabulka č. 1 – Odměny nezprostředkovaného pěstouna

	Tety, strýcové, zletilí sourozenci, osoby blízké	Prarodiče
1 dítě	2,3 x ŽM ²	1,8 x ŽM
1 dítě stupeň závislosti I	2,3 x ŽM	1,8 x ŽM
2 děti	2,3 x ŽM x 2	1,8 x ŽM x 2
3 děti	2,3 x ŽM x 3	1,8 x ŽM x 3
1 dítě stupeň závislosti II až IV	5,5 x ŽM	5,5 x ŽM
Za každé další dítě	+2,3 x ŽM	+1,8 x ŽM
Za každé další dítě stupeň závislosti II až IV	+5,5 x ŽM	+5,5 x ŽM

(Zdroj: Úřad práce, 2025)

2.3 Práva a povinnosti pěstounů

Pěstouni představují důležitou oporu v systému náhradní rodinné péče, jelikož na sebe přebírají každodenní péči o dítě, které nemůže vyrůstat ve své původní rodině. Jejich role je státem nejen podporována, ale i jasně vymezena právními předpisy. Aby mohla být zajištěna ochrana práv a zájmů dítěte, jsou pěstounům stanovena konkrétní práva a povinnosti, které určují rámec jejich péče a odpovědnosti. V této části se zaměříme na to, jaké kompetence

² ŽM = životní minimum

pěstouni mají, co je jim zákonem umožněno a naopak, jaké povinnosti musí v souvislosti s výkonem pěstounské péče plnit.

2.3.1 Požadavky kladené na osobnost pěstouna

Na úvod je vhodné přiblížit základní podmínky, které musí být splněny, aby se mohl člověk stát pěstounem. Pěstounská péče je určena pouze osobám, které prokazují předpoklady pro zajištění odpovídající péče o dítě, mají trvalý pobyt na území České republiky a zároveň se svěřením dítěte do péče dobrovolně ujímají (§ 962 odst. 1 občanského zákoníku). Pokud se jedná o zprostředkovanou pěstounskou péči, je důležitým krokem odborné posouzení žadatele, které provádí orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Tento posudek tvoří jeden z klíčových podkladů pro rozhodování soudu. V případě příbuzenské formy pěstounské péče provádí OSPOD šetření rovněž, přičemž se zaměřuje na konkrétní osoby z širší rodiny.

Soud následně zkoumá řadu dalších okolností, které jsou důležité pro posouzení, zda je konkrétní forma péče v nejlepším zájmu dítěte. Hodnotí se například plná svéprávnost žadatele, jeho trestní bezúhonnost, rodinné zázemí, schopnosti a předpoklady pro výchovu dítěte, zdravotní stav, věk nebo motivace přijmout dítě do péče (Trnková, 2018, s. 83).

2.3.2 Práva pěstounů

Pěstounovi náleží podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, celá řada práv, která mu mají pomoci zvládat náročnou roli při péči o svěřené dítě. Má nárok na trvalou nebo dočasnou pomoc při zajištění osobní péče, zejména v případech, kdy se sám potýká s nezbytností vyřídit své osobní záležitosti, pečuje o nemocného blízkého, je v dočasné pracovní neschopnosti, při narození vlastního dítěte nebo úmrtí blízké osoby. Dále má právo na zajištění celodenní péče o svěřené dítě alespoň ve čtrnáctidenním rozsahu během kalendářního roku, pokud je dítě starší dvou let. Pěstounům je také garantována možnost pravidelně, minimálně jednou za šest měsíců, využít odborné služby, jako jsou psychologická, terapeutická či jiná specializovaná pomoc. Kromě toho mají pěstouni právo bezplatně si rozšiřovat své znalosti a dovednosti, které se týkají péče o dítě. V neposlední řadě jim náleží podpora při udržování kontaktu dítěte s jeho biologickou rodinou, včetně asistence při těchto setkáních a zajištění vhodného prostoru pro jejich realizaci (Zákon č. 359/1999 Sb.).

2.3.3 Povinnosti pěstounů

Ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vyplývá pěstounům rovněž několik významných povinností, které jsou spojeny s výkonem jejich péče. Pěstoun je povinen každoročně absolvovat alespoň 24 hodin vzdělávání za účelem zvyšování své kvalifikace a dovedností v oblasti péče o dítě. Dále musí umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a aktivně spolupracovat se zaměstnancem, který je pověřen sledováním vývoje dítěte. V souladu s individuálním plánem ochrany dítěte je pěstoun rovněž zavázán k tomu, aby napomáhal udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jemu blízkými osobami, především s jeho rodiči. Je tedy povinen umožnit jejich kontakt s dítětem, pokud tomu nebrání rozhodnutí soudu (zákon č. 359/1999 Sb.). Vzhledem k důležitosti těchto vazeb se následující kapitola bude věnovat právě tématu kontaktu mezi dítětem v pěstounské péči a jeho biologickou rodinou.

3 KONTAKT DÍTĚTE V PĚSTOUNSKÉ PÉČI S BIOLOGICKOU RODINOU

Právo dítěte na kontakt s biologickými rodiči je chráněno na mezinárodní úrovni Úmluvou o právech dítěte č. 104/1991 Sb. a Úmluvou o styku s dětmi č. 91/2005 Sb. m. s. Tyto dokumenty zajišťují dítěti i jeho rodičům možnost pravidelného vzájemného styku. Na národní úrovni je ochrana před neoprávněnými zásahy do rodinného a soukromého života zaručena Listinou základních práv a svobod (Šimůnková, 2020). Pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Má povinnost udržovat styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak. Tuto povinnost ukládá pěstounům zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 967. V komunikaci se zákonnými zástupci dítěte pomáhají pěstounům sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD) městského úřadu, a především pracovníci doprovázející organizace pěstounů (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 21). Prvotním způsobem stanovení podmínek a četnosti styku dítěte s rodiči by měla být dohoda pěstounů s rodiči. Pokud se rodiče a pěstouni nemohou dohodnout, může rozhodnout jedině soud. Tomu jedinému svědčí pravomoc autoritativně zasáhnout do práv dítěte a rodiče. Toto oprávnění nemá ani OSPOD ani doprovázející organizace a ani pěstouni. Ti mohou poskytovat stranám pouze podporu při dohodě, případně samotné realizaci styku. Je-li to v konkrétním případě důvodné, žádoucí a v souladu s nejlepším zájmem dítěte, musí OSPOD dát k takovému zásahu soudu podnět opírající se o svá zjištění a zkušenosti s rodinou (Šimůnková, 2020). Vzhledem k významu kontaktu dítěte s biologickými rodiči hraje zásadní roli i podpora ze strany OSPOD a doprovázejících organizací, které napomáhají v jeho realizaci, v předcházení konfliktům a zajištění bezpečného průběhu těchto setkání.

3.1 Role OSPOD a doprovázejících organizací při kontaktu

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) sehrává v systému pěstounské péče zásadní roli. Jeho činnost je ukotvena zejména v kontrolní funkci – dle zákona má povinnost navštívit každou pěstounskou rodinu minimálně jednou za šest měsíců, přičemž sleduje, jak je o svěřené dítě pečováno. OSPOD také vytváří pro každé dítě tzv. Individuální plán ochrany dítěte (IPOP), v němž stanovuje hlavní cíle práce nejen s dítětem, ale také s jeho náhradní a biologickou rodinou (Pěstouni RaC, 2024). Po umístění dítěte do pěstounské péče má

OSPOD zákonnou povinnost podporovat kontakt dítěte s jeho biologickými rodiči. V případě neshod mezi pěstouny a rodiči by měl aktivně vstupovat do situace a pomáhat při dojednávání pravidel kontaktu. Klíčové je, že OSPOD nesmí podporovat názory pěstounů, které kontakt dítěte s rodičem považují za nežádoucí, pokud k tomu nejsou závažné důvody. Vždy by měl být zohledněn nejlepší zájem dítěte, a kontakt by měl být přiměřený jeho věku a situaci, která vedla k odebrání dítěte z péče rodičů (Vlčková a kol., 2015).

Významnou součástí systému podpory pěstounské péče jsou také doprovázející organizace. Ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vyplývá, že každá pěstounská rodina musí mít uzavřenou Dohodu o výkonu pěstounské péče právě s takovou organizací. Doprovázející organizace poskytují především podporu – zajišťují pravidelná školení, asistované kontakty s biologickými rodiči, zprostředkování odborných služeb (např. terapie, poradenství, supervize) či odlehčovací služby. Na rozdíl od kontrolní role OSPOD mají tyto organizace podpůrnou roli a jejich pracovníci navštěvují pěstounské rodiny zpravidla jednou za dva měsíce. Díky této pravidelnosti může vzniknout mezi rodinou a doprovázejícím pracovníkem vztah důvěry, který je založený na vzájemném respektu a lidském přístupu (Pěstouni RaC, 2024). Zejména v oblasti kontaktu dítěte s biologickou rodinou sehrávají doprovázející organizace klíčovou úlohu. Mnoho pěstounů k těmto kontaktům přistupuje s obavami, často na základě negativních zkušeností z minulosti, kdy na výkon pěstounské péče nebyli dostatečně připraveni. Postupná a citlivá práce doprovázejících pracovníků však pomáhá tyto obavy rozptýlit a pěstounům vysvětlit, že kontakt s biologickými rodiči může být pro dítě přínosný, pokud probíhá za vhodných podmínek. Klíčový pracovník v těchto situacích funguje jako prostředník a „nárazník“ emocí mezi rodiči a pěstouny. Pomáhá sjednávat termíny návštěv, nastavovat pravidla kontaktu a dle potřeby může být přítomen i u samotného setkání. Pokud se pěstouni časem cítí jistí ve své roli a zvládají komunikaci s biologickými rodiči bez podpory, není asistence nezbytná – ale stále je možné se k ní kdykoli vrátit (Pazlarová, 2016, s. 91). Důležité je průběžné monitorování těchto setkání – nejen z pohledu dítěte, ale i pěstounů. Klíčový pracovník může z kontaktu s biologickou rodinou přinést zpětnou vazbu, která pěstounům pomůže lépe porozumět představám a přáním rodičů. Pokud jsou tyto požadavky reálné, lze je společně naplňovat; v opačném případě je třeba pomoci pěstounům nastavit jasné hranice podle jejich možností a potřeb dítěte. Takto vyvážený přístup, kdy spolupracují jak OSPOD, tak doprovázející organizace, je zásadní pro funkční a bezpečný výkon pěstounské péče (Pěstouni RaC, 2024).

3.1.1 Asistovaný kontakt s biologickou rodinou

Pokud se pěstoun cítí nejistý ohledně kontaktu dítěte s biologickými rodiči, může využít asistovaný kontakt, při němž je přítomen klíčový pracovník. Ten slouží jako opora pro všechny zúčastněné a pomáhá zajistit, aby setkání probíhalo v bezpečné a příjemné atmosféře. Cílem asistovaného kontaktu je umožnit dítěti setkávat se s biologickými rodiči způsobem, který podporuje jeho pozitivní vývoj. V ideálním případě může tento typ kontaktu fungovat i jako terapeutický nástroj (Vlčková a kol., 2015). Na organizaci asistovaného kontaktu se podílí více odborníků. Klíčovou roli má prostředník, který celý proces koordinuje (sociální pracovník OSPOD nebo vybraný pracovník neziskové organizace, který je schválen sociálním pracovníkem dítěte) (Uhlířová, 2010). Dále je přítomna doprovázející osoba pěstounské rodiny, jež poskytuje podporu pěstounům i dítěti. Pokud dítě dochází k terapeutovi, je součástí týmu i tento odborník, který pomáhá dítě na kontakt připravit a zpracovávat jeho průběh. Biologického rodiče pak provází další profesionál, který s ním spolupracuje na přípravě a průběhu setkání. Všichni členové týmu spolu úzce komunikují a sdílí informace, přičemž hlavním cílem je blaho dítěte. Všechny podmínky asistovaného kontaktu jsou zaznamenány v tzv. Dohodě o asistovaném kontaktu. Tento dokument obsahuje například místo a čas setkání, jména účastníků, zásady chování nebo pravidla ohledně oslovování, fyzického kontaktu či nevhodných témat. Pokud se jedná o první setkání po delší době nebo o úplně první kontakt dítěte s biologickým rodičem, sepisuje se nejprve zvláštní dohoda k tomuto účelu, která je po vyhodnocení nahrazena dlouhodobější dohodou. Do dohody lze také zahrnout podmínky spojené s rizikovým chováním rodiče – například povinnost dostavit se na kontakt ve střízlivém stavu. Vhodným místem setkání je neutrální prostředí, které dítě zná a kde se cítí bezpečně – například komunitní centrum či herna, pokud nenabízí příliš rušivé podněty (Vlčková a kol., 2015).

3.2 Dítě a kontakt s biologickou rodinou

Pro zdravý vývoj dítěte a formování jeho identity je zásadní, aby rozumělo vlastní historii a mělo povědomí o svých rodinných kořenech. Znalost osobní minulosti umožňuje dítěti zpracovat a pochopit svou současnou situaci. Naopak její absence může vést k fantazijním představám o biologické rodině, nepochopení důvodů odloučení a následným úzkostem, zmatku či problémovému chování (Pazlarová, 2016, s. 169–170). Pravidelný, bezpečný a pozitivní kontakt s biologickými rodiči dítěti pomáhá realisticky uchopit svou minulost, porozumět důvodům umístění do náhradní péče a snižuje riziko nezdravé idealizace původní

rodiny. Díky těmto kontaktům může dítě lépe přijmout svou situaci a postupně prohlubovat vztah k pěstounům. Ví, proč vyrůstá v náhradní rodině, ale zároveň není odděleno od svých biologických příbuzných a neprožívá tak pocity ztráty a smutku. Dítě si také nevytváří nezdravou idealizaci biologické rodiny, jak by tomu mohlo být, kdyby nevěděl, jací jsou. Většina dětí, které vyrůstají v náhradní rodinné péči bez možnosti kontaktu s rodiči si vytvářejí tzv. království duchů, kde se setkávají se svými idealizovanými rodiči, což nemusí odpovídat realitě. Dítě s kontaktem s rodiči tak vnímá, že jeho rodiče nejsou dokonalí, ale že stále existuje prostor pro porozumění a přijetí. Kontakty zároveň podporují rozvoj identity – dítě si uvědomuje, v čem je podobné své biologické rodině, což posiluje jeho sebevědomí a pozitivní sebehodnocení. To je důležité zejména u dětí jiného etnického původu, které v pěstounské rodině často zažívají odlišnost. Vidět podobnost s vlastní rodinou jim může pomoci cítit se „jiné“ a ne „špatné“. V neposlední řadě může pravidelný kontakt sloužit jako nástroj pro případný návrat dítěte do péče biologických rodičů. Umožňuje udržovat či posilovat citové vazby a zároveň motivovat rodiče k vytvoření vhodných podmínek pro péči o dítě (Vlčková a kol., 2015).

3.3 Forma a délka kontaktu

Nastavení kontaktu mezi dítětem v pěstounské péči a jeho biologickými rodiči je často provázáno mnoha dilematy a obtížně řešitelnými otázkami. Zásadním problémem bývá vyvažování potřeb všech zúčastněných – dítěte, rodičů, pěstounů, sociálních pracovníků a justice. V některých případech jsou potřeby dítěte při plánování formy a četnosti kontaktu upozaděny ve prospěch institucionálních či rodičovských zájmů. Například termíny setkání mohou být přizpůsobeny kapacitám doprovázející organizace nebo asistenta, aniž by reflektovaly denní režim dítěte, jeho školní a volnočasové aktivity či potřeby pěstounské rodiny. Tím se může snižovat potenciální přínos setkání. Dalším problémem bývá například nejistota biologických rodičů ohledně přítomnosti pěstounů u kontaktu, jelikož se mohou cítit ohroženi nebo odstrčeni ze života dítěte. Pracovníci pak čelí rozhodování mezi podporou důvěry v kontakt a obavou z narušení vztahu. V krajních případech je navrženo pozastavení kontaktů – především z důvodu ochrany dítěte. I v takových situacích však může rozhodnutí soudu zohledňovat především formální rodičovská práva, a nikoliv aktuální nejlepší zájem dítěte (Maláčová, Hanzlíková, Horecký, 2018, s. 168-169).

Je důležité si uvědomit, že kontakt mezi dítětem a jeho biologickými rodiči nemusí mít pouze podobu osobního setkání. Existují i alternativní formy, například tzv. „poštovní schránka“,

kteřá umožňuje zprostředkované předávání dopisů mezi rodičem a dítětem přes třetí osobu, aniž by došlo ke zveřejnění místa pobytu dítěte. Tento způsob může být vhodný v případech, kdy kontakt není možný, ale zachování určité formy propojení má pro dítě pozitivní význam, například pro utváření vlastní identity nebo porozumění minulosti (Pazlarová, 2016, s. 172). Osobní kontakt pak může mít různou podobu – od asistovaného setkání až po samostatné pobyty u rodičů. Asistovaný kontakt je doporučován zejména u prvních setkání, při nejistotě všech stran, ale také v případech, kdy byly v minulosti zaznamenány komplikace (agresivita, nespolehlivost, závislosti apod.). U rodičů se zdravotními nebo psychickými problémy může být asistence klíčová pro prevenci nevhodného chování během setkání, a tím i pro minimalizaci traumatických zážitků dítěte. Jak se vztah mezi dítětem a rodičem vyvíjí, a pokud je kontakt opakovaně vyhodnocován jako bezpečný, může být postupně rozšiřován – od krátkých návštěv k delším pobytům mimo pěstounský domov. Tyto kroky by však měly být plánovány na základě dohody o kontaktu, která reflektuje aktuální schopnosti a rodičovské kompetence biologického rodiče (Pazlarová, 2016, s. 173). I když návrat dítěte do biologické rodiny není pravděpodobný, společné chvíle mají význam, jak již bylo vzpomenuto výše. Všechny zmíněné skutečnosti poukazují na to, že kontakt dítěte s jeho původní rodinou je nesmírně citlivým tématem, ve kterém je třeba individuálního přístupu, citlivosti, odborného vedení, a především schopnosti porozumět potřebám a prožívání dítěte. Vzhledem k tomu, že právě zde se střetává mnoho emocí, očekávání a zkušeností všech zúčastněných, stává se tato oblast mimořádně důležitým tématem odborného zkoumání. Z těchto důvodů se následující kapitola věnuje výzkumnému problému, který se zaměřuje na to, jak pěstounské rodiny samy vnímají a vysvětlují svou zkušenost se spoluprací s biologickými rodiči. Porozumění jejich perspektivě je klíčové pro další rozvoj podpůrných opatření i citlivější nastavení kontaktů v rámci náhradní rodinné péče.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

V našem výzkumu se zaměřujeme na **porozumění zkušeností pěstounských rodin se spoluprací s biologickými rodiči**. Počet pěstounských rodin a dětí v pěstounské péči stále roste. Moldrzyk (2023) udává, že V České republice se v roce 2023 zaznamenalo přibližně 12 tisíc pěstounů, z toho více než 2/3 tohoto počtu tvoří příbuzenská pěstounská péče. V roce 2023 bylo do dlouhodobé pěstounské péče svěřeno celkem 1615 dětí, 142 dětí bylo dále svěřeno do předpěstounské péče a 833 dětí bylo umístěno do pěstounské péče na přechodnou dobu (MPSV, 2024). Zároveň od 1. ledna 2025 došlo v České republice k zásadní změně – činnost dětských domovů pro děti do 3 let věku, označovaných také jako kojenecké ústavy, byla ke konci roku 2024 ukončena (MPSV, 2025). Tato změna reflektuje snahu zajistit dětem do tří let věku rodinné prostředí, které je pro jejich vývoj považováno za nejvhodnější. Pěstounská péče a další formy náhradní rodinné péče tak získávají na významu v systému péče o ohrožené děti v České republice. Lze tedy očekávat, že množství pěstounských rodin i dětí v pěstounské péči se bude i nadále zvyšovat. Tyto změny kladou zvýšený důraz na spolupráci mezi pěstouny a biologickými rodiči, což je nezbytné pro zajištění stability a pozitivního vývoje dítěte.

Zkoumání této problematiky je zásadní pro zajištění **nejlepšího zájmu dítěte**. Vlčková (2015) uvádí, že „možnost pravidelného, pozitivního a bezpečného kontaktu s biologickými rodiči umožňuje dítěti realisticky zpracovávat svou historii, opouštět fantazijní představy o rodičích a lépe chápat svou současnou situaci.“ Je mu tímto nejlépe vysvětleno, proč s biologickými rodiči nevyrůstá, ale zároveň ukázáno, že o dítě rodiče zájem neztrácí a stále chtějí udržovat kontakt. Avšak v případě, kdy bylo s dítětem v biologické rodině špatně zacházeno, je nutné velké opatrnosti. Špatné zacházení s dítětem definuje Matoušek (2005) jako chování, které ohrožuje dítě a vymyká se společenským normám. Tato práce si klade za cíl přinést vhled do **konkrétních zkušeností pěstounů a do měnící se dynamiky mezi těmito vztahy**.

Dle Občanského zákoníku (Zákon č. 89/2012 Sb., § 967), v případě, kdy mají biologičtí rodiče zájem dítě navštěvovat, a také jim to není soudně zakázáno nebo omezeno, pěstounská rodina se musí aktivně podílet na udržování vztahu mezi těmito stranami. Při stanovení kontaktů by pak mělo být důležitým kritériem, aby styky s rodiči nenarušovaly nově vznikající vztahy v pěstounské rodině a neohrožovaly stabilitu a zdravý vývoj dítěte. Kvalitní komunikace všech zúčastněných stran v zájmu dítěte je klíčový aspekt, aby dítě vyrůstalo v co nejlepších podmínkách. Veselá (2003) však uvádí, že zájemci o pěstounskou

péči trvají zpravidla na tom, aby účast rodičů na PP byla co nejomezenější. Pěstouni se mohou potýkat s emocionálně náročnými situacemi, konflikty nebo s absencí dostatečné podpory při facilitaci vztahů mezi dítětem a jeho biologickou rodinou. Význam tohoto výzkumu spočívá v možnosti poskytnout pěstounům, odborníkům a státním institucím cenné poznatky, jež mohou vést k vytvoření efektivnějších podpůrných systémů. Výsledky mohou přispět ke zlepšení metodických přístupů, které podpoří kvalitní spolupráci mezi pěstouny a biologickými rodiči, a tím i ke zkvalitnění života dětí v náhradní rodinné péči.

4.1 Výzkumný cíl

Cílem bakalářské práce je **porozumět, jak pěstouni popisují dynamiku svého vztahu s biologickými rodiči**. Tento cíl se zaměřuje na pochopení subjektivního vnímání pěstounů ohledně vývoje a proměn jejich vztahu s biologickými rodiči dítěte. Klíčovým aspektem je zkoumat, jak pěstouni vnímají dynamiku vztahu v různých fázích spolupráce, co tuto dynamiku ovlivňuje, a jak se mění jejich očekávání a zkušenosti v průběhu času.

4.2 Výzkumná otázka

S výzkumným cílem samozřejmě souvisí i výzkumná otázka, který tudíž zní **„Jak pěstouni popisují dynamiku svého vztahu s biologickými rodiči?“**

4.3 Pojetí výzkumu

S ohledem na výzkumný problém a výzkumný cíl jsme se rozhodli pro kvalitativní výzkum, jelikož je pro nás prioritou se detailně dostat do zkoumané problematiky, podrobně zkoumat získaná data, a především lépe porozumět individuálním zkušenostem pěstounských rodin se spoluprací s biologickými rodiči. Kvalitativní výzkum nám umožní zachytit nuance, subjektivní pohledy a dynamiku těchto vztahů, což by bylo kvantitativními metodami obtížně uchopitelné.

Kvalitativní výzkum nevyžaduje předem stanovené hypotézy, nemá pevně definované proměnné, a projekt není závislý na teorii, kterou někdo jiný již předtím vybudoval. Teprve po nasbírání dostatečného množství dat začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v těchto datech vyskytují, formuluje předběžné závěry a hledá pro ně další oporu v datech. Výstupem je formulování nové hypotézy či teorie (Švaříček, Šed'ová, 2010).

Kvalitativní výzkum je často využíván v oblastech, kde je třeba detailně pochopit motivace, postoje nebo kulturní normy, které nelze snadno kvantifikovat. Jeho flexibilita a otevřenost

vůči novým zjištěním z něj činí cenný nástroj pro exploraci nových nebo složitých výzkumných otázek (Knechtová, Pokorná, Pešáková, Dolanová, 2019).

V kontextu našeho výzkumu se kvalitativní metoda jeví jako nejvhodnější, neboť nám umožňuje detailně porozumět osobním zkušenostem pěstounů. Každá pěstounská rodina má specifické zkušenosti se spoluprací s biologickými rodiči, a právě kvalitativní výzkum nám poskytne možnost tyto zkušenosti podrobně popsat a analyzovat. Zároveň nám umožňuje zachytit dynamiku těchto vztahů, které jsou často ovlivněny emocemi, vzájemnými očekáváními a individuálními přístupy. Kvalitativní přístup nám tak pomůže lépe uchopit a pochopit proměnlivé procesy spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči.

Dále se zaměříme na hlubší vhled do motivací a postojů pěstounů – chceme porozumět tomu, jak vnímají roli biologických rodičů, jaké výzvy a bariéry při spolupráci pociťují a jakými způsoby se snaží tyto vztahy budovat či udržovat. Kvalitativní metoda nám také umožní flexibilně reagovat na nově získané poznatky, což znamená, že v průběhu sběru dat můžeme přizpůsobovat výzkumné otázky a zaměřit se na oblasti, které se ukáží jako klíčové pro hlubší pochopení dané problematiky. Tento přístup nám poskytne komplexní a bohatý pohled na zkoumané téma a umožní identifikovat významné faktory ovlivňující spolupráci mezi pěstouny a biologickými rodiči.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor se skládá z celkového počtu 6 pěstounů, z čehož jsou všechno ženy. Nezohledňovali jsme, zda se jedná o profesionální či příbuzenskou pěstounskou péči.

Výběr jsme tvořili záměrně pomocí metody úsudku (účelový), kdy výzkumník určuje relevantní znaky základního souboru, které jsou podstatné pro daný výzkum, a vybírá subjekty, které tyto znaky splňují (Vlčková, 2015).

Výběr započal komunikací s doprovázejícími organizacemi pěstounů ve Zlínském kraji (STROP, Centrum náhradní rodinné péče), kdy jsme si se sociálními pracovníci vyjasnily kritéria a podmínky, které jsme po respondentech vyžadovali, a následně nám sociální pracovníce doporučily konkrétní jména, které jsme následně s prosbou o poskytnutí rozhovoru oslovili. Rozhodli jsme se o zapojení pěstounů z jednoho kraje, aby bylo dosaženo geografické homogenity a aby nám bylo umožněno hlubší analýzy specifických podmínek a praktik v daném regionu. Zároveň je Zlínský kraj prvním, který na svém území zrušil

působení dětských domovů pro děti do 3 let věku, tudíž delší dobu pracují s prioritní možností pěstounské péče (Khazalová, 2016).

Pro výběr výzkumného souboru jsem volila následující kritéria:

1. Osoba má dítě v pěstounské péči alespoň po dobu 2 let.
2. Při pěstounské péči se musel vyskytovat kontakt s alespoň jedním biologickým rodičem po dobu dostačující, aby se k této problematice mohli dostatečně podrobně vyjádřit.
3. Osoba se účastní sběru dat dobrovolně.
4. Osoba je ochotna hovořit pravdivě a otevřeně o svých zkušenostech a nemá v úmyslu lživě ovlivňovat získaná data.

Dle těchto kritérií jsme zvolili následující respondenty:

Ivana

Pěstounka v příbuzenské pěstounské péči, která se stará o vnučku. Holčičku má v péči necelé 3 roky.

Zdena

Pěstounka, která má v příbuzenské péči 2 děti. Děti má v péči od prvních měsíců jejich životů.

Jana

Profesionální pěstounka, která se stará o chlapce, kterého má v péči od jeho 5 měsíců.

Tereza

Pěstounka v příbuzenské pěstounské péči, která se stará o neteř. Holčičku má v péči přes 2 roky.

Karla

Profesionální pěstounka, která má ve své péči již 7 let dívku.

Marie

Profesionální pěstounka, která má ve své péči již 12 let dívku.

Kvůli **ochraně identity a dodržení etických zásad výzkumu** jsou skutečná jména účastníků **změněna a nahrazena fiktivními jmény**. Tato pseudonymizace zajišťuje anonymitu respondentů a eliminuje riziko jejich identifikace.

Pro lepší přehlednost o respondentech dokládáme tabulku se základními informacemi.

Tabulka č. 2 – Základní popis respondentů výzkumu

Jméno	Doba pěstounské péče
Ivana	Necelé 3 roky
Zdena	6 a 9 let
Jana	8 let
Tereza	Přes 2 roky
Karla	7 let
Marie	12 let

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

4.5 Metoda sběru dat

Jakožto metodu sběru dat jsme si zvolili rozhovor, konkrétně polostrukturovaný, který je ideální pro náš výzkum a kombinuje aspekty strukturovaných i nestrukturovaných rozhovorů. Při polostrukturovaném rozhovoru si připravíme sadu předem stanovených otázek nebo témat, kterými se rozhovor s účastníkem řídí, ale je zde také prostor pro flexibilitu a doplňující otázky na základě odpovědi účastníka. To umožňuje výzkumníkovi proniknout hlouběji do konkrétních oblastí zájmu a zachytit podrobné a diferencované informace. Účel polostrukturovaných rozhovorů přesahuje rámec faktických informací; jejich cílem je odhalit vnímání, přesvědčení, hodnoty a emoce účastníků, což poskytuje cenný vhled do jejich subjektivních zkušeností. (Salomão, 2023).

Otázky do rozhovorů jsme sestavovali dle našeho výzkumného problému a výzkumného cíle, abychom získali detailní informace o celém vývoji vztahů mezi pěstounskými rodinami a biologickými rodiči.

Rozhovory se uskutečňovali v prostředí, které si respondenti zvolili sami dle jejich uvážení a komfortu. Všechny rozhovory se uskutečnily v klidném prostředí bez rušivých elementů, které by mohly narušit ať už výklad respondentů, tak i zvukovou stopu. Před zahájením

samotného rozhovoru byly respondentům poskytnuty základní informace o jeho obsahu, o podstatě samotného rozhovoru, co je tedy jeho cílem, o jeho odhadované délce, o zachování anonymity, a pokaždé bylo dotázáno, zda souhlasí s nahráváním rozhovoru. Všichni respondenti s nahráváním souhlasili a informacím rozuměli. Otázky byly kladeny v předem stanoveném pořadí, které nám chronologicky i v náročnosti na odpovídání dávalo největší smysl (k nahlédnutí v příloze č. I) a případně jsme se u jednotlivých otázek doptávali na konkrétní příklady či nějaké dovysvětlení, když bylo potřeba.

Respondenti odpovídali otevřeně a byli schopni rychle reagovat, když se stalo, že respondent odbočil od tématu, vyslechli jsme ho, kdyby nám i tyto informace byly v rámci výzkumu přínosné, a poté jsme ho nasměrovali zpět k jádru otázky.

4.6 Metoda analýzy dat

Designem výzkumu byla zvolena **zakotvená teorie**. Jedná se o induktivní přístup, který vyžaduje dodržení systematického souboru postupů vedoucích k vytvoření teorie o základním společenském procesu. Zakotvená teorie je metoda využívaná ke konstruování dosud neexistujících teorií nebo v situacích, kde existující teorie není schopna poskytnout důkazy vysvětlující různé okolnosti (Knechtová, Pokorná, Pešáková, Dolanová, 2019).

Zakotvená teorie je vhodná pro náš výzkum, protože umožňuje přímo z dat vytvářet nová teoretická východiska, místo aby byla výzkumná zjištění pouze potvrzením existujících teorií. V kontextu zkoumání spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči se jedná o složitý a dynamický sociální proces, který nepodkládáme již pevně danou teorií, ale necháváme ji „vynořit“ přímo z dat. To nám umožňuje objevit nové souvislosti a pohledy na problematiku spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči.

Pro náš výzkum jsme jako analýzu dat zvolili **kódování**. To jsme nejprve prováděli otevřeně pro identifikaci prvotních témat a kategorií, poté axiální pro propojení kategorií, a následně selektivní kódování pro formování teoretických závěrů. Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem.

Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje (Lojdová, 2014). Bez tohoto prvního analytického kroku by nemohl proběhnout zbytek analýzy. V rámci otevřeného kódování si jednotlivé označené jevy třídíme dle jejich podobnosti a obsahu do takzvaných kategorií, u kterých se zaměřujeme

také na rozvíjení dimenzí a vlastností jednotlivých kategorií, čímž se zvyšuje teoretická citlivost (Strauss, Corbinová, 1999, s. 44–50).

Následuje axiální kódování, což je soubor postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi. To probíhá v rámci kódovacího paradigmatu, které zahrnuje podmiňující vlivy, kontext, intervenující podmínky, strategie jednání a interakce, a následky (Strauss, Corbinová, 1999, s. 70). Díky použití tohoto modelu můžeme o údajích systematicky přemýšlet a vzájemně je mezi sebou vztahovat různými způsoby (Strauss, Corbinová, 1999, s. 72).

A v neposlední řadě selektivní kódování, které zahrnuje výběr jedné klíčové kategorie, kolem které je organizován základní analytický příběh (Lojdová, 2014). Selektivní kódování se skládá z několika dílčích kroků, a to podrobně vyložit kostru příběhu, uvedení pomocných kategorií do vztahu k centrální kategorii dle našeho paradigmatu, poté jsou naše kategorie vzájemně vztahovány na dimenzionální úrovni, dále vztahy ověřujeme dle údajů, a jako poslední doplňujeme kategorie, které jsou třeba upřesnit či rozvinout. V praxi mezi těmito kroky přeskakujeme od jednoho ke druhému (Strauss, Corbinová, 1999, s. 87).

5 ANALÝZA DAT A JEJICH INTERPRETACE

V této kapitole se budeme zabírat získanými daty z rozhovorů a následně jejich interpretací. Jak již bylo zmíněno, data byla získána v rámci polostrukturovaných rozhovorů, které byly následně doslovně přepsány, abychom s nimi mohli dále pracovat. V následujících podkapitolách si podrobně rozebereme, jak bylo s daty pracováno a jaká je jejich finální interpretace.

5.1 Analýza dat

Jak již bylo zmíněno v podkapitole Metoda analýzy dat, postupujeme metodou kódování, jejichž první fází je kódování otevřené. Výsledkem otevřeného kódování je soubor kódů, které jsou následně seskupeny do kategorií a subkategorií (Strauss, Corbinová, 1999, s. 47). V této kapitole budou jednotlivé kategorie detailně představeny a interpretovány v kontextu zkoumaného fenoménu – dynamiky vztahu mezi pěstouny a biologickými rodiči. Pro lepší ilustraci budou výsledky doplněny citacemi respondentů, které reprezentují dané téma a poskytují hlubší porozumění zkoumané problematice.

Po prostudování jednotlivých rozhovorů a vytvoření kódů se nám podařilo zhotovit celkem sedm kategorií, které si nyní detailně rozebereme. Kategorie jsou znázorněny v následující tabulce i s případnými subkategoriemi a se stěžejními kódy, podle kterých byly kategorie vytvořené.

Tabulka č. 3 – Vzniklé kategorie

Kategorie	Subkategorie	Vybrané Kódy
Kontakt mezi dítětem a biologickými rodiči	1. Frekvence a forma setkávání 2. Spolupráce nebo střet zájmů?	1. Společný čas rodiče a dětí, nepravidelné schůzky, pravidelný kontakt, jednodenní kontakt s rodičem 2. Spolupráce funguje. Špatná spolupráce a domluva, konflikty mezi rodiči a pěstouny, dítě se po návštěvě rodičů chová jinak, matka je nekonfliktní
Situace biologických rodičů	1. Bouře v životě rodičů 2. Chybějící pilíře rodičovství	1. Nemocná matka, špatný životní styl rodičů, rodiče ve vězení, problémová minulost matky, matka bez domova, rodiče závislí na alkoholu 2. Matka pro dítě není matka, nedostatek rodičovského zájmu, matka už má dítě v NRP, dítě se k matce vrátí, rodiče jsou spokojeni s dítětem v PP
Odrazy v dětských očích		Dítě je s rodiči rádo, dítě chce vidět rodiče, dítě moc zájem o styk nemá, dítě z návštěvy není moc nadšené, kdo je máma? dítě rozlišuje 2 rodiny, konflikty rodiče a matky, krev není voda
Pod pevnou rukou úřadů		OSPOD stanovil kontakt, OSPOD řeší problémy, OSPOD kontroluje kontakt, OSPOD jako případná pomoc a podpora, kontakt s doprovázející organizací
Postoj pěstounů ke spolupráci		Ochota pěstounů ke kontaktu, chtějí, aby spolupráce fungovala, schůzky mají mít řád, chtějí o schůzkách vědět dopředu, rodiče nedodržují termíny, pochybnosti o rodičích, možná bude proti styku, problémy neřeší, pěstoun hledá kompromisy, kladné pocity k matce
Iniciativa a snaha o kontakt		Pěstoun iniciátor, rodiče iniciátoři, děti si domlouvají schůzky, bez babi by to nešlo, pěstoun navrhoval termíny, rodič si píše o kontakt, matka zmizela
Důsledky spolupráce na dítě a pěstouny		Pro dítě spolupráce není dobrá, stabilita u dětí chybí, pěstoun vyčerpan, pěstoun ve stresu

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

5.1.1 Kontakt mezi dítětem a biologickými rodiči

První vzniklá kategorie nám umožňuje lépe pochopit kontext celé vztahové dynamiky mezi pěstouny a biologickými rodiči. První subkategorie se zaměřuje na intenzitu a formu kontaktu mezi dítětem a biologickými rodiči, zatímco druhá se věnuje průběhu spolupráce – zda probíhá hladce, nebo naráží na obtíže. Pro lepší přehlednost dokládáme tabulku s vlastnostmi a dimenzemi kategorie.

Tabulka č. 4 – Popis kategorie: Kontakt mezi dítětem a biologickými rodiči

Kategorie	Vlastnosti	Dimenze
Kontakt mezi dítětem a biologickými rodiči	Frekvence kontaktu	Žádný/nepravidelný/pravidelný kontakt
	Forma kontaktu	Osobní/telefonický/zprostředkovaný
	Způsob trávení společného času	Rutinní/zážitkový
	Pravidelnost kontaktu	Stabilní/proměnlivý/přerušovaný
	Úroveň spolupráce	Funkční/občasné potíže/konfliktní
	Postoj biologického rodiče	Aktivní/pasivní/konfliktní

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

1. Frekvence a forma setkávání

S ohledem na různé životní situace biologických rodičů se samozřejmě liší, jak často a jakým způsobem spolupráce probíhá. Také je velký rozdíl, zda se do spolupráce zapojují oba biologičtí rodiče, a to třeba dohromady anebo i každý zvlášť, anebo pouze jeden z nich. „*V kontaktu jsem teda jen s maminkou, jelikož tatínek nejeví vůbec zájem, ten jakmile zjistil, že z toho nebudou žádné peníze, aby si malou vzal, že by měl jen klasické výživné, tak vůbec nejeví zájem, malá ho ani nezná, jen jí ho ukazují na fotkách*“ (R. T). „*S otcem je to složité a s ním se vůbec nesetkáváme, od malička o dítě nejeví zájem.*“ (R. J). Někdy rodič o kontakt s dítětem zájem má, ale jeho životní situace to výrazně omezuje. „*Otec dítěte je momentálně ve výkonu trestu, takže s ním je aktuálně spolupráce telefonicky 1x za 14 dní, kdy se s dcerou spojí, návštěvy zatím neprovádíme, protože je nyní ve vyšetřovací vazbě a čeká na rozsudek, tam malou zatím brát nechceme.*“ (R. I). V životě jednoho dítěte ale nastala i situace, kdy

chce svého biologického rodiče poznat, a tak i navzdory otcova nezájmu ho dítě zkontaktovalo, a díky tomu se vztahy silně prohloubily. „*Ted' v září získala dcera od matky číslo na biologického otce, a toho otce v říjnu kontaktovala. Oni se viděli 1x na OSPODU v 6 letech a od té doby se neviděli ani jednou, ona ani neměla zájem se s ním vidět, protože ho viděla optikou té matky, která ho nemohla ani cítit a házela na něj špínu, ale teda ted' se s ním zkontaktovala a je z něj ted' úplně unešená, jak je úžasný a v této chvíli to vypadá, že možná táta si ji bude požadovat do své péče.*“ (R. K). Na základě výpovědí můžeme konstatovat, že kontakty, ať už tedy s jedním nebo více rodiči, s sebou nesou různou intenzitu a způsoby, jak spolu tráví společný čas. S tím se nám tedy pojí kód, který nese název **společný čas rodiče a dětí**. Některé respondentky uvádí, že setkání jsou spíše rutinní: „*Jdou třeba spolu ven, nebo do obchodu, do Tesca, buď je u nás, když si hrají, nebo jsou teda u ní doma nebo venku.*“ (R. Z). „*Jsou spolu furt doma a jdou jen do obchodu, malá mi nic jiného neříká, jen co maminka koupila, a ne, že jdou třeba na zvířátka.*“ (R. T). Naopak někteří rodiče se snaží budovat vztah s dětmi pomocí aktivit, které děti naplňují. „*Když dojede od mamky, dojede s kufříkem šminek, dojde s podpatky, říká, jak si dělaly s mámou vlasy, jak se malovaly.*“ (R. K). „*Tatínek si ji bral v létě například na koupaliště nebo do lanového centra a strávil s ní třeba půl dne.*“ (R. I). Trávení společného času ovlivňuje zejména to, kolik toho času spolu vlastně dítě s rodičem, případně s rodiči, mají. To se velmi v odpovědích respondentů liší na základě fáze, ve které se spolupráce zrovna nachází. Respondenti totiž často uvádí, že se množství a intenzita setkání během spolupráce mění, a žádná pevně daná pravidla, která by fungovala dlouhou dobu, nejsou. Tímto můžeme přejít na další kód, který jsme nazvali **nepravidelné schůzky**. „*Ty kontakty za uplynulý rok, já byla v lednu asi měsíc v nemocnici, takže malá byla u babičky a maminka tam asi na týden jela jí pomáhat. A od té doby ty návštěvy byly až v červenci, pak až v září, a pak jsem se já začala snažit, aby byly fakt 1x za měsíc.*“ (R. T). „*To jsou různá období, bylo období, kdy třeba jednou za měsíc se ta návštěva uskutečnila na jeden víkend u matky doma, ale bylo i období, kdy jsme o matce třeba ¾ roku neslyšeli.*“ (R. K). Některé respondenty ale vypověděly i to, že se jim dařilo, nebo dokonce i doteď daří, dodržovat určitá pravidelnost, tyto prvky jsme si označili kódem **pravidelný kontakt**. „*Schůzky bývají, když to zprůměruji, 1x po dvou měsících, takže 6x do roka, ale je to intenzivní, je to třeba celý den.*“ (R. J). „*Tak dřív to bylo, že jsme se setkávali 1x v týdně a 1x v soboty, ze začátku na OSPODU, pak už sami, třeba na vlakovém nádraží ve městě na půl cesty.*“ (R. M). Dalším faktorem ovlivňujícím kontakty je jejich délka a kvalita. Pokud pěstounská rodina nebo dítě prošli negativními zkušenostmi s biologickými rodiči, četnost kontaktu i jeho délka výrazně klesla. „*Matka si*

*dítě brávala každou druhou neděli, mívala ji od rána a vracela ji nejpozději v 18:00. Jednu dobu tato spolupráce fungovala a OSPOD navrhl, aby dítě u matky trávilo noc i ze soboty na neděli, ovšem to rychle skončilo, jelikož jsme se dozvěděli, že tam probíhají večírky s drogami, takže to jí bylo odepřeno a zůstaly jí jen ty neděle.“ (R. I.). Tady tedy ale můžeme hovořit o kontaktu, který se uskutečňoval 1x za 14 dní, a trval skoro celý den. Tyto kontakty jsme tedy zakódovali jakožto **jednodenní kontakt s rodičem**. Další respondentka uvádí, že když se nedařilo kontakt dodržovat bez dohlížení třetí osoby, nastala dohoda s OSPOD. „*Ted’ jsme byli asi před 2 týdny na OSPODU, kde vznikl nějaký papír ohledně toho setkávání. Já mám vždy mamince říct, kdy mám pracovní víkend, a v tyto dny by si maminka měla brávat dceru 1x za měsíc s tím, že jí to dám dopředu vědět, aby si to zařídila.*“ (R. T). I tady se ale stále můžeme bavit o jednodenním kontaktu, který je ale po delší době, respondentka totiž dále uváděla, že kontakt po 14 dnech nebyl vhodný, zejména kvůli dítěti, protože si špatně zvykalo na to, kde zrovna je. „*Tam nastávalo to, že malá nevěděla, ke komu jakoby patří, neuměla si to v tom věku nějakým způsobem srovnat, buď brečela u nás, nebo u nich, a chtěla tu druhou, tak jsme nakonec řekli, že to bude 1x za měsíc.*“ (R. T). Můžeme tedy na základě výpovědí hovořit o tom, že teorie a praxe se ne vždy slučují, a někdy, když si myslíme, že kontakty budou v určitém řádu fungovat, tak se může brzy ukázat, že tomu tak není, a že opět mohou nastat změny. „*Schůzky teda byly jednu dobu 1x za měsíc cca, ale velmi nepravidelně. Hrozně složité to bylo, měli jsme několik případových konferencí o tom, jak to bude fungovat, něco jsme domluvili, fungovalo to třeba měsíc-dva, a z nějakých důvodů na straně matky se to zbortilo.*“ (R. K). Je tedy jasné, že během domlouvání schůzek, je spolupráce obou stran klíčová. Proto se můžeme přesunout ke druhé subkategorii, která se zabývá spoluprací pěstounských rodin a biologických rodičů a jejich případným konfliktům.*

2. Spolupráce nebo střet zájmu?

Spolupráce mezi pěstounskými rodinami a biologickými rodiči je dynamický proces, který může nabývat různých podob. Jak ukazují výpovědi respondentek, existují situace, kdy je **spolupráce funkční** a prospěšná pro všechny zúčastněné, ale také případy, kdy je **vztah mezi pěstouny a biologickými rodiči konfliktní a problematický**. Některé respondentky hodnotí spolupráci pozitivně a zdůrazňují snahu biologických rodičů o udržení kontaktu a zlepšení jejich životní situace: „*S maminkou spoluprací aktuálně vnímám velmi dobře. Ona byla velmi nemocná, kvůli tomu dítě nemohla mít u sebe v péči, ale za tu dobu udělala obrovský pokrok. Ne teda na tolik, aby si dítě vzala zpět do péče, ale v rámci toho kontaktu je to určitě lepší než dříve. Dobře se mi s ní komunikuje a umíme se domluvit na termínu*

schůzky. “ (R. J). „Ted’ máme takový normální vztah bez problémů. Už si dokážeme na rovinu povědět to nebo to, a dokážeme se domluvit.“ (R. M). Tato svědectví ukazují, že pokud existuje dobrá vůle na obou stranách, může spolupráce fungovat a přispívat k celkové pohodě dítěte.

Na druhé straně jsou případy, kdy spolupráce ztroskotá na neochotě biologických rodičů respektovat domluvená pravidla nebo na jejich nestálém přístupu. *„Špatná spolupráce je vlastně po celou dobu, nemůžu tady ani vyhodnotit nic pozitivního. Matka nedodržuje termíny schůzek, posouvá to, a kolikrát ze schůzek úplně sešlo. Problémy s komunikací, nedodržování termínů, žádná aktivita, Nulová spolupráce s námi.“ (R. I). Další respondentka popisuje podobnou situaci, kdy biologická matka opomíná aktuální stav dítěte „Někdy je to s maminkou těžké, má svoji hlavu, je s ní těžká domluva, ona si jede prostě to svoje a nedokáže pochopit, že je dítě třeba nemocné, nechce to pochopit, ne že nedokáže, ale nechce, ale já si v tomto trvám na svém.“ (R. Z). Takové případy ukazují, jak komplikované mohou být vztahy mezi pěstouny a biologickými rodiči, když se nepodaří najít společná řeč. Jiná respondentka se setkává se situacemi, kdy jí je matkou vše vyčítáno a nedaří se jim najít kompromis: „S mámou to nešlo, vůbec s námi nekomunikovala, vždy, když jsme jí něco vytkli, nebo ji prosili o nějakou změnu, tak chodily dlouhé, agresivní zprávy. Vše nám vyčítá, říká před dcerou, jak nás nemá ráda, a byli jsme pro ni ti špatní.“ (R. K).*

Se spoluprací, se kterou nejsou obě strany spokojené, se nám úzce vážou i **konflikty mezi pěstouny a biologickými rodiči**. Čeho se tedy tyto konflikty mohou týkat? Třeba nastanou situace, kdy pěstounka není spokojená s přístupem matky k dětem, a k tomu, jak s nimi komunikuje a jedná. *„Ona ty děti třeba i nějak popichuje, dělá si z nich srandu, ale ty děti to berou jinak, a to je skoro každou návštěvu, tak jí říkám, ať to nedělá, třeba ho i lechtá a mu to vadí. Maminka se pak třeba sebere a jde našťvaná domů a pak to vede někam, kam já nechci, a pak se na ní zlobím, což ona nedokáže pochopit.“ (R. Z). Konflikt může nastat i ze samotného začátku pěstounské péče, kdy si matka špatně připouští, že už dítě vychovává někdo jiný, a že se dítě k pěstounovi upne. Napětí v těchto vztazích tedy pramení z pocitu ztráty, který biologičtí rodiče mohou prožívat: „Malá mi po dvou týdnech začala říkat „mami“, v necelých dvou letech dítěte se mu špatně vysvětluje, že já nejsem jeho pravá maminka, ale snažila jsem se vždy dbát na to, aby se rozlišovala pravá maminka a já. Ale když jsme za maminkou jednou přijeli, tak mi malá samozřejmě řekla „mami“, a maminka to špatně brala a vedlo to v takovou výměnu názorů, protože v ten moment, co mi tak malá řekla, tak maminka pochopila, že něco ztratila.“ (R. T). „Maminka byla taková konfliktní,*

jak si začala uvědomovat, že tu dceru ztrácí, tak ji začala nabádat proti mně. Když jsem ji vedla ze setkání, tak byla jak vyměněná, hrozně mi vzdorovala, protože ji maminka říkala, že ona nic dělat nemusí.“ (R. M). V momentě, kdy dítě pendluje mezi dvěma domácnostmi, ještě v případech, kdy se mezi nimi vyskytuje určitá tenze, nastávají situace, kdy se **dítě po návštěvě rodičů chová jinak**, nebo se přímo nedodrhuje pěstouny nastavená výchova, což určitě nepřispívá k už tak vypjatým vztahům. Pěstouni často popisují, že dítě přebírá návyky, které nejsou v souladu s jejich výchovou. *„Někdy měla takové móresy, kdy se od mámy vrátila, že byla protivnější a až rozmazlenější, například se chlubila, že měla pokaždé hranolky, nebo že mohla být dlouho na telefonu, tak samozřejmě, že je to tomu dítěti v ten moment vzácné, ale to není výchova.“* (R. I). *„My věděli, že třeba dcera u matky kouří nebo že se dívá na videa, které se nám nelíbí. A úplně jsme viděli, jak to tu dceru rozhazuje, že když se k nám po víkendu vrátila, tak to bylo hrozné, než jsme ji dali zpátky do těch kolejí.“* (R. K). Rodiče taky nemusí vždy rozumět tomu, když pěstoun chce schůzky odložit nebo zkrátit, kvůli aktuálnímu stavu nebo situaci dítěte. *„Matka třeba napsala „chci si vzít dceru na víkend od pátku do neděle“ a my jí třeba řekli dobře, ale dcera teď byla 4 dny na adaptačním kurzu a je fakt unavená, co kdyby byla teď návštěva jen v sobotu. A v té chvíli, to byl spouštěč hrůzy, hrozné SMS, že na to má právo, že jsme hrozní, že v žádném případě to takto nebude, že ji přiveze až v neděli.“* (R. K). *„Často se naštve, že jí je nepůjčím a ohání se, že jsou to její děti, a ano jsou, ale v péči je máme my a nějaké věci, jako škola, povinnosti, jsou přednější, a to ona musí pochopit.“* (R. Z). Není ale pravidlem, že rodič chce kontakt za každou cenu, a dokáže se podřídit a nekomplikovat tak situaci. Jedna respondentka o této situaci ve spolupráci hovoří, a její výrok jsme zakódovali jako **matka je nekonfliktní**. *„Je super, že když se máme vidět třeba v sobotu, a já ji v pátek napíšu, že je malý nemocný, tak nikdy neřekne, že třeba zavolá na OSPOD, že jí nechci ukázat syna, ale ona to pochopí a napíše dobrá, a domluvíme se na jiný termín.“* (R. J).

5.1.2 Situace biologických rodičů

To, jak spolu rodiče spolu s pěstouny vychází a spolupracují velmi záleží na tom, v jaké životní situaci se rodiče nachází nebo dříve nacházeli, a jaký postoj k rodičovství zastávají. Proto se v této kategorii zaměříme jak na to, jaké zdravotní a sociální podmínky tuto dynamiku výrazně ovlivnily, a také na to, jak rodiče dle pěstounů splňují své rodičovské odpovědnosti. Kategorii tvoří následující vlastnosti a dimenze:

Tabulka č. 5 - Popis kategorie: Situace biologických rodičů

Kategorie	Vlastnosti	Dimenze
Situace biologických rodičů	Zdravotní stav rodiče	Bez obtíží/závažné duševní obtíže/omezená svéprávnost
	Sociální situace rodiče	Stabilní/nestabilní/riziková/kriminalita
	Problémové chování	Žádné/občasné problémy/závislosti
	Zájem o kontakt	Aktivní/omezený/pasivní
	Rodičovský přístup	Zodpovědný/chladný/kamarádský/špatný
	Prognóza návratu dítěte do péče	Reálný/částečně možný/nereálný

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

1. Bouře v životě rodičů

U rodičů, jejichž děti jsou svěřeny do pěstounské péče, lze předpokládat, že prošli závažnými a často obtížnými životními situacemi, které ovlivnily jejich schopnost starat se o dítě. Tato minulost může hrát klíčovou roli v jejich možnosti udržovat zdravý kontakt se svým dítětem i při spolupráci s pěstouny. Jednou z nejzávažnějších komplikací, které mohou biologické rodiče ovlivnit, je jejich **zdravotní stav**. Jedna z respondentek popisuje, že biologická matka dítěte trpí bipolární poruchou, což negativně ovlivnilo její schopnost pečovat o dítě. „*Maminka trpí vážnou bipolární poruchou, kvůli těhotenství musela vysadit prášky, kvůli čemuž se její zdravotní stav výrazně zhoršil a dítě proto nemohla mít u sebe.*“ (R. J). Lze předpokládat, že za takových okolností je kontakt s dítětem problémový pro obě strany. Může znesnadnit nejen fyzické setkávání, ale i vytváření vztahu mezi matkou a dítětem. „*První 2-3 roky pěstounské péče na tom byla velmi špatně, byla i měsíce v nemocnicích, žila po azylových domech, v tu dobu ten kontakt byl tedy velmi omezený. Kvůli zdraví byla i omezena ve svéprávnosti, takže to bylo těžké.*“ (R. J). Další častou komplikací je **špatný životní styl biologických rodičů**, který může přímo ohrozit blaho dítěte. Někteří rodiče se potýkají se závislostí na drogách, dluhy, kriminální činností nebo nestabilním bydlením, což ovlivňuje nejen jejich schopnost udržovat kontakt s dítětem, ale také spolupráci s pěstouny.

„Ukázalo se, že matka nedokáže žít bez drog, že nepracuje, má stále dluhy, neplatila alimenty, víme o trestních jednání, na které byla předvolána, všechny tyto informace se k nám dostávaly a my měli čím dál menší zájem s ní dítě spojit.“ (R. I). Tento postoj reflektuje nejen snahu chránit dítě, ale i obavy o jeho výchovnou a emoční stabilitu. „U matky je špatné prostředí, sexuální prostředí, drogy, alkohol, všechno špatně, a bez hranic, výchova žádná. Mace snad hrozí i nějaké vězení za zanedbání výchovy.“ (R. K). Těžké sociální podmínky někdy vedou i k odnětí svobody, některé z respondentek hovořilo o **rodičích ve vězení**, což po nějakou dobu omezilo, nebo dokonce i dodnes omezuje jejich setkávání se svými dětmi. „Tatínek vypadal, že se blýská na lepší časy, snažil se, platil alimenty, ale poté to skončilo skrze odnětí svobody. Dcera by za ním i chtěla jet, ale ví, že to teď nejde. Možná až bude mít povolené návštěvy mimo toto prostředí, ale do vězení ji brát nechceme.“ (R. I). „Od syna tatínek je teď myslím počtvrté zavřený, dokonce teď na 16 roků, ten tu bydlel asi půl roku, pak byl zavřený, poté zase zavřený, takže se to kupilo a kupilo, takže teď spolupráce o ničem.“ (R. Z). Jednou z dalších překážek ve spolupráci bývá **problémová minulost matky**, která může zahrnovat nejen složité rodinné vztahy, ale také psychické potíže či sociální nejistotu. Jedna respondentka popisovala situace, kdy matka dítěte prošla obdobím, které negativně ovlivnilo jejich schopnost starat se o dítě nebo udržovat stabilní kontakt. „Matku neustále vyhazovali z bydlení, tak jsme ji vzali i na chvíli k nám, ale nelíbilo se jí, že se musí starat, tak to po 2 dnech vzdala, byla na ulici, byla zima, byla mezi bezdomovci, tam se asi taky přiučila v chování, takže to taky určitě přispělo k horšímu. Byla i jednou zavřená, psala, jak se zlepšila, ale vidím, že je pořád stejná.“ (R. Z). Problémová minulost matek se mnohdy promítá i do jejich současného postavení. Jedna matka se dle respondentky nachází v situaci, kdy nemá kde pořádně bydlet a tím pádem se úplně omezil kontakt s dítětem. Zakódovali jsme tudíž **matka bez domova**. Nedostatek stabilního bydlení často znamená, že rodiče nejsou schopni nejen zajistit odpovídající podmínky pro kontakt s dítětem, ale mnohdy ani naplnit základní rodičovské povinnosti. „Pravděpodobně matka přišla o bydlení a nyní je někde na chatě bez vody a energií, takže z návštěv i z veškerého kontaktu, nejen s námi, sešlo. Na takové místo by ani dítě určitě brát neměla, což asi sama matka ví.“ (R. I). Poslední zaregistrovanou komplikací v životě rodičů ve vztahu s pěstouny i s dítětem je **závislost na alkoholu**, která může mimo narušení důvěry pěstouna vést ke zkomplikování kontaktu s dítětem, dokonce i k tomu, že dítě nechce být s rodiči viděno. „Rodiče jsou velcí alkoholici, takže byla různá období. Když měla dcera nějakých 11-12 let, možná i dřív, začala vnímat, že jsou napití, bavili jsme se i o tom a ona věděla, že mají problém s alkoholem. A v tuto dobu nastaly chvíle, kdy se za ně začala dcera

stydět a hlídala si, kdo ji s nimi uvidí.“ (R. M). tyto životní komplikace mají zásadní vliv na přístup rodičů k rodičovství a ke kontaktu se svými dětmi. Můžeme tedy přejít na to, s jakými přístupy se respondenti setkali.

2. Chybějící pilíře rodičovství

Tato subkategorie je úzce spjata se subkategorií „spolupráce nebo střet zájmu?“, jelikož to, jak rodiče zastávají jejich funkci v průběhu pěstounské péče má na spolupráci největší vliv ze všech ostatních aspektů. Z výpovědí respondentů je patrné, že **přístup rodičů** může být jak **pozitivní**, což vede i k přívětivějšímu postoji samotných pěstounů, tak negativní, kdy rodiče svým chováním spolupráci komplikují a ovlivňují i pohled dítěte na celou situaci. Například pozitivní přístup rodičů se projevil v situacích, kdy byli ochotni se s pěstouny domlouvat a spolupracovat. „*Schůzky si s maminkou samy domlouváme, a funguje to a jsme si myslím obě spokojené. Málo kdo to tak má, ale umíme si navzájem vyhovět.*“ (R. J). Podobně další respondentka poukazuje na skutečnost, že i přes problémy s alkoholem zůstali rodiče motivováni udržovat vztah se svým dítětem: „*Dcera, vlastně i my, máme tu výhodu, že ji mají rodiče moc rádi, takže i když mají problém s alkoholem, tak se vždy snažili, aby ji mohli vidět.*“ (R. M). Přestože zde existuje určitý problém (alkoholismus), rodiče se snaží být součástí života dítěte, což je klíčový faktor v budování jejich vztahu.

Na druhé straně jsme zaznamenali i negativní přístupy rodičů, které měly zásadní dopad na vztah s dítětem a spolupráci s pěstouny. Jedním z častých problémů bylo, že **dítě nevnímalo matku jako pečující osobu**, ale spíše jako kamarádku nebo cizího člověka. To poukazuje na absenci emočního pouta, které by mělo být přirozenou součástí vztahu rodiče a dítěte. „*Bral to tak, že někdo přišel a jen s námi je, ona kočárek ani nechytla, nevedla ho, šla jen vedle. Matka je vůči němu chladná, pro ni je to vlastně cizí dítě, nemají spolu zážitky, jen když něco vymyslím já. Malý v ní nenajde to mateřství, co by potřeboval. Chtělo by to, aby ten vztah byl vřelejší, aby se obejmuli, cítili od sebe tu lásku a vnímali to jejich propojení.*“ (R. J). Podobnou zkušenost měla i jiná respondentka: „*Mně přijde, že ty děti porodila, a pak jen tak pohrát si a zase jít. Ona je sama ještě jak dítě, takže oni ji tak i berou.*“ (R. Z). Některé matky z různých důvodů nepřebírají tradiční rodičovskou roli a spíše se chovají jako vrstevníci svých dětí. „*On ten vztah mezi dcerou a mámou není jako vztah rodiče a dítěte, ale jako vztah dvou kamarádek. Ona ji vidí jako kamarádku.*“ (R. K). Dalším kódem, který se opakovaně objevoval ve výpovědích respondentů, byl **nedostatek rodičovského zájmu**. Nastávaly situace, kdy došlo u pěstounů k nepochopení chování jednoho či obou rodičů, jelikož jsou názoru, že by se rodič měl v určité momenty zachovat diametrálně odlišně.

Například když jde o delší dobu bez kontaktu, nebo třeba o informovanosti o svém dítěti. Tento nedostatek zájmu výrazně ovlivňoval dynamiku těchto vztahů a ubíral na věrohodnosti směrem k rodičům. „*Matka se třeba s dcerou delší dobu neviděla, a ani nás nekontaktovala po telefonu, aby malou slyšela, neměla ten zájem.*“ (R. I). Takové chování může negativně ovlivnit i dítě samotné, které může začít pochybovat o vztahu s biologickým rodičem. Další respondentka popisuje podobnou zkušenost: „*Co je třeba zajímavé, tak když mamince napíšu, že se schůzky sejde, že je malý nemocný, tak ona se nezeptá, nezeptá se, jak mu je, kde to chytil, jak dlouho je nemocný, jak kdyby to byla informace o cizím dítěti.*“ (R. J). Tento nedostatek zájmu může být způsoben různými faktory, včetně emoční nezralosti nebo neschopnosti převzít odpovědnost za dítě. Také jsme zjistili, že rodiče mají i **jiné děti v náhradní rodinné péči**, což může naznačovat, že problém není ojedinělý, ale systémový. „*Takoví lidé by neměli mít vůbec děti, ještě hůř, že matka už jedno další dítě má, a také s ní nežije.*“ (R. I). Podobně další respondentky uvádí: „*Oni mají vlastně i bráchu, ten žije u svého strýce, a tam jsou ty kontakty ještě menší.*“ (R. Z). „*Matka má další 4 děti, ale tam ta péče byla taky špatná, došlo tam i k odebrání a teď žijí v dětských domovech.*“ (R. K.). Tím se dostáváme k otázce, zdali je k dohledu, že by se děti do svých původních rodin vraceli, a jaký pohled dle pěstounů rodiče mají na to, že u nich v péči nejsou. Jedna respondentka hovořila o tom, že se očekává, že se dítě jednou k matce vrátí, až samozřejmě ukáže, že je schopna ji poskytnout vše, co dítě potřebuje. Tyto výroky byly zakódovány jako **dítě se k rodiči vrátí**. „*V péči malou mám, dokud se maminka nedá na 100% dohromady, dítě nyní chápe, že já jsem ta, jakože hlavní, ale kdyby mělo později přejít k tomu předání zpátky do péče, tak se dám více do ústranní, ať malá ví, že je teď ona ta maminka.*“ (R. T). Tento přístup ukazuje, že návrat dítěte je reálný pouze v případech, že rodič prokáže svou schopnost zajistit odpovídající péči. U jedné rodiny je nyní aktuální téma, že by se dítě mělo dostat do péče otce, který sice v kontaktu s dcerou není dlouho, asi půl roku, ale oba by si přáli, aby spolu mohli tvořit pravou rodinu. „*Dcera je teď z tatínka úplně unešená, a v této chvíli to vypadá, že si ji táta bude požadovat do své péče. Byl to pro nás šok, protože nám zničehonic došla tato SMS, že si ji chce zažádat do péče, ale jestli to bude v nejlepším zájmu dítěte, tak jsme jen pro.*“ (R. K). Jiná situace nastává v případech, kdy si rodiče uvědomují, že nejsou schopni se o dítě postarat, nebo o návrat dítěte neusilují. „*Přišlo nám jednu dobu, že je matka ráda, že nemá dítě ve své péči a že si může dělat, co chce.*“ (R. I). „*Matka byla ráda, že je dítě u nás, že zde funguje dobře.*“ (R. K). Tento postoj může být pro pěstouny frustrující, jelikož naznačuje určitou rezignaci rodičů na svou rodičovskou roli. Další respondentka poukazuje na zdravotní faktory, které návrat dítěte do původní rodiny znemožňují:

„Já si třeba nemyslím, že si ho v blízké době vezme zpátky, je velmi uvědomělá. Ví, jak na tom zdravotně je a myslím si, že se snaží z toho dostat, ale zůstane to ve Vás, není to chřipka, takže toto moc nevidím. Ta bipolární porucha ji neumožňuje, alespoň teď, aby byla zodpovědná za tak malého chlapce a aby ho vychovala, učila se s ním, trávila s ním veškerý čas a fungovala, jak by matka měla.“ (R. J). Celkově vidíme, že vztahy mezi rodiči, pěstouny a dětmi jsou velmi různorodé a závisí na individuálních faktorech. Někteří rodiče aktivně pracují na tom, aby si vztah se svým dítětem udrželi nebo obnovili, jiní jsou pasivní nebo si uvědomují své limity. Tyto rozdílné přístupy zásadně ovlivňují dynamiku mezi rodiči, pěstouny a dětmi a mohou mít dlouhodobé dopady na psychický vývoj dítěte.

5.1.3 Odrazy v dětských očích

Spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči se odráží nejen v jejich vzájemných vztazích, ale především v prožívání samotného dítěte. Na úvod si představíme charakteristiku kategorie:

Tabulka č. 6 – Popis kategorie: Odrazy v dětských očích

Kategorie	Vlastnosti	Dimenze
Odrazy v dětských očích	Postoj dítěte ke kontaktu	Pozitivní/ambivalentní/pasivní/odmítavý
	Vliv kontaktu na dítě	Radost/stres, zmatek/psychosomatické projevy/bez změn chování
	Schopnost dítěte rozlišovat role	Vědomě rozlišuje/nejasnosti/intuitivní rozlišování
	Síla pouta k rodičům	Silné/přerušované/oslabené

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

Každé dítě situaci vnímá jinak a jeho postoj ke kontaktu s biologickými rodiči se může měnit v závislosti na věku nebo jeho dosavadních zkušenostech. Zatímco v raném věku mohou být děti kontaktu otevřené a pozitivně jej vnímat, v období dospívání se může objevit stud, rozpaky nebo dokonce potřeba distancovat se od rodičů. „Tak dcera má skoro 18 let, takže za celé ty roky se ten vztah s rodiči strašně měnil. Když byla menší, tak to byla s rodiči vždycky sranda, ale potom přišla doba, kdy se za ně začala stydět a rozmyšlí si, kde se s nimi potká.“ (R. M).

Největší otázkou je, zda děti chtějí trávit čas se svými biologickými rodiči, nebo to berou jako určitou povinnost, kterou vydrží, a budou nějakou dobu zase pokračovat ve svém životě. Respondentky hovoří o obou těchto situacích, zaprvé o tom, že **dítě je s rodičem rádo** a že **dítě chce vidět rodiče**. Tyto výroky ukazují, že navzdory odloučení mohou mít děti k biologickým rodičům silný vztah, který přetrvává i přes překážky, jako je věznění rodiče nebo ztráta pravidelného kontaktu. „*Otec z vězení telefonuje dceři a ona mu vypráví, co bylo třeba nového ve školce nebo co dělala o víkendu, a i by za ním chtěla jet, ale ví, že to teď nejde.*“ (R. I). „*Děti matce píšou, třeba nevím „přijď si pro mě“, že jsou rádi, když ji můžou vidět.*“ (R. Z). „*Ona má maminku ráda, ona se za ní těší a je s ní ráda.*“ (R. T). Odehrává se ale i to, že **dítě moc zájem o styk nemá**, nebo že **dítě přímo ze samotné návštěvy není moc nadšené**. „*Tak někdy malá třeba k matce jít nechtěla, ale my ji to vždycky vysvětlili, že je to maminka, a že musí. Naštěstí byla vždycky v tomto hrozně chytrá a vnímalo to, a hlavně věděla, že se vrátí.*“ (R. I). „*Máma třeba přijde, začne děti lechtat, to oni moc nemají rádi, ale ona to pořád dělá, pohádají se, a děti jsou pak zklamaní nebo naštvaní, zlobí se na ni. Samozřejmě to pak přejde, ale to mě pak třeba mrzí.*“ (R. Z). V některých případech může mít kontakt s biologickým rodičem dokonce negativní dopad na psychický stav dítěte: „*On maminku ty 3-4 roky nepřijímal, zvracel, byl unavený, nebylo mu dobře, asi cítil něco nedobrého, ale to jsem mamince nikdy neříkala. Chtěla jsem, ať má ten zájem.*“ (R. J). Je pochopitelné, že děti, hlavně v brzkém věku, můžou být ze své situace zmatení, a že jim kontakt s rodičem dává určitou nejistotu v tom, že neví, koho mají poslouchat, kam patří, a **kdo je vlastně ta máma**. „*Dřív jsem chtěla, aby byl kontakt 1x za 14 dní, ale tam nastávalo to, že malá nevěděla, ke komu jakoby patří, neuměla si to v tom věku nějakým způsobem srovnat a vždycky to dopadlo tak, že brečela u nás, i u nich, a chtěla tu druhou, tak jsme nakonec řekli, že to bude 1x za měsíc.*“ (R. T). Horší v tomto scénáři je to, kdy rodič neumožňuje dítěti, aby si to své zázemí našel, jelikož dítěti vrývá do hlavy i roky, že si ho vezme zpátky do péče, a tudíž dítě nemá takovou snahu se u pěstounů v rodině zabydlet. „*Matka se začala objevovat v životě dcery a vyvolávala v ní tak střídavě pocity, že si ji matka vezme zpět do péče. A tady v těchto pocitech dcera žila třeba 2 roky, v podstatě se sbaleným kufrem jen čekala, než si matka podá žádost k soudu. Po telefonech jí i líčila, že má u ní nachystaný pokoj a tak. Bylo to hrozně těžké, protože ta dcera nedokázala žít ani tam, ani u nás.*“ (R. K). Opačným pólem je to, kdy **dítě rozlišuje své 2 rodiny**. Chápe, jakou úlohu v jeho životě hrají pěstouni, a jakou naopak rodiče. „*Ona byla hrozně malá, když jsme si ji brali, takže si původní rodinu vlastně ani nepamatuje, ale bere to tak, že její rodina jsme prostě my, a ví, že má někde i mámu s tátou, kteří s ní někdy přichází do styku.*“ (R. I). „*Malý*

odmala ví, jak to bylo, proč je u nás v péči. Já chtěla, ať mi říká jménem a bral mě jako kamarádku, která tu pro něj je určitý kus jeho života, a maminka je pořád maminka. Ale ve finále, on mamince vyká, tak nás rozlišuje.“ (R. J). No a stejně jako ve vztahu biologických rodičů a pěstounů se můžou dít různé **konflikty** a turbulence právě i **mezi samotným dítětem a rodičem**, zejména ve starším věku, kdy dítě více vnímá svou situaci. „*Ten jejich vztah byl často vyhrocený, ať už kvůli tomu, že matka dceru často spamovala zprávami, i třeba ve vyučování, kdy dcera nemohla odpovídat, nebo se dělo to, že dcera o matce zjistila něco, co jí matka zatajovala, takže se naštvála a zablokovala si ji, ale to nikdy netrvalo dlouho.*“ (R. K). Ale i přes případné konflikty se setkáváme s tím, že **krev není voda**, a že mezi rodiči a dětmi se často i bez intenzivního kontaktu udržuje určité pouto, které je stmeluje dohromady, a skrz které mají tyto strany zájem své kontakty udržovat. „*Jde vidět, že tam prostě jsou ty geny, oni mezi sebou mají ten vztah, i když je matka špatná vychovatelka a jsou mezi nimi někdy neshody, tak tam je to pouto, a s tátou taky. Dcera říká, že chce být se svou rodinou.*“ (R. K). „*Dcera na rodičích byla i závislá, vždycky se na ně moc těšila. Ona věděla, že ji ti rodiče mají rádi, a to je ten největší dar, který ji mohli do života dát. Sice to rodiče nezvládli, ale ona se cítila milovaná. Táta ji vždycky říkal „má princezno“ a to mi vždycky přišlo moc hezké.*“ (R. M). Dětské vnímání kontaktu s biologickými rodiči je tedy nesmírně individuální a ovlivněné mnoha faktory – od minulých zkušeností přes aktuální rodinné zázemí až po věk a vývojovou fázi dítěte. To pouto, které mezi sebou rodič a dítě má, nelze přehlížet, a právě proto je klíčové přistupovat k otázce kontaktu citlivě, s respektem k potřebám a emocím dítěte, které si v této složité situaci hledá své místo.

5.1.4 Pod pevnou rukou úřadů

Spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči se neodehrává ve vzduchoprázdnu, ale je často usměrňována a ovlivňována institucemi, které dohlíží na ochranu práv dítěte a na dodržování pravidel pěstounské péče. Mezi klíčové aktéry v tomto procesu patří OSPOD a doprovázející organizace, které stanovují podmínky kontaktu mezi dítětem a jeho biologickou rodinou a mohou do spolupráce aktivně zasahovat. Přikládáme opět popis kategorie:

Tabulka č. 7 – Popis kategorie: Pod pevnou rukou úřadů

Kategorie	Vlastnosti	Dimenze
Pod pevnou rukou úřadů	Míra zásahu OSPOD	Zřizuje kontakt/účastní se/bez přímého zásahu/nezasahuje
	Vnímání OSPOD pěstouny	Zprostředkovatel/kontrola/pomocník v nouzi
	Využívání doprovázející organizace	Pravidelné/v počátcích/přítomná, ale nevyužívaná
	Typ spolupráce s doprovázející organizací	Koordinace kontaktů/pomocná ruka/asistovaný kontakt

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

Když se rodiče s pěstounskými rodinami nejsou schopni domluvit na kontaktu nebo spolupráce dlouhodobě z jedné nebo z obou stran nefunguje, zasahuje **OSPOD, který stanovuje kontakt**. Fakt, že se někdy přímo OSPOD podílí na rozhodování o podmínkách setkávání, ukazuje jeho významnou moc v procesu spolupráce mezi oběma stranami. „*Matce byl písemně vyhrazen styk s dítětem, který probíhal od neděle ráno do neděle nejpozději do 18:00.*“ (R. I). „*Ted'ka jsme byli asi před 2 týdny na OSPODU, kde vznikla dohoda ohledně toho setkávání, domluvili jsme se na 1 víkend v měsíci, je to teda za přítomnosti dospělé osoby, u nás je to babička dítěte, matka matky.*“ (R. T). S domluvami, ať už písemnými nebo čistě mezi rodiči a pěstouny, mohou vznikat komplikace a neshody, v takových případech **OSPOD kontakt kontroluje**, zda probíhá, jak má, a zda je dítě v bezpečných rukou. „*Samozřejmě když je matka k zastižení, tak iniciují její setkávání s malou, a kontrolují a zjišťují, jak ta spolupráce funguje. Vždycky nás k tomu ta sociálka vede, naléhají na nás, aby ten kontakt byl.*“ (R. I) Z dále uvedené výpovědi vyplývá, že OSPOD je mnohdy vnímán jako instituce, která sice zajišťuje zájmy dítěte, ale také se snaží udržet biologické rodiče v jeho životě i přes možné komplikace. „*Maminka na mě naléhá, aby byl kontakt místo 1 noci 2, ale nejdřív se paní z OSPODU chce dojít na maminku podívat, i na to, jak tam funguje malá, jak to tam probíhá, a kdyžtak se to později povolí.*“ (R. T). Jak už víme, s kontaktem nastávají i konflikty a problémy, které někdy nejdou vyřešit bez pohledu a konfrontace třetí

strany, která je nejčastěji právě **OSPOD, který problémy řeší** a snaží se najít nejlepší východisko pro všechny strany. Respondentky se během spolupráce často setkaly s nějakým problémem, kdy jim byl OSPOD nápomocen. „*Problémy překonáváme hodně s OSPODEM, vždy do toho potřebujeme třetí osobu, tam normální domluva nelze, tam se vždy domluvíme co a jak, já konkrétně to s tou matkou sama nezvládám se domlouvat. Je nepřesná, nebere telefony, nic nedodržuje, tam je vše zle.*“ (R. I). „*Většina věcí se řešila přes OSPOD, když byla potřeba něco řešit, tak přes ně, my s nimi dobře vycházeli vždycky, spolupracuji se sociálkou vlastně půlku života.*“ (R. M). A v neposlední řadě může **OSPOD** poskytnout pěstounům či rodičům v obtížných situacích **pomoc či podporu** a poradit jim, jak situace zvládat. Také jim dávají najevo, že nejsou v této spolupráci sami, a že tu podporu můžou kdykoliv očekávat. „*Já jsem ve spojení s paní sociální pracovnící z OSPOD, ale tam zásahy naštěstí žádné nebyly, jen třeba poradí, kdyby něco nefungovalo a vím, že tu jsou.*“ (R. Z). „*OSPOD vnímám jako takovou SOS pomoc no, bez toho by to nešlo.*“ (R. K).

Dalším důležitým aspektem a organizací v této spolupráci jsou **doprovázející organizace**, které s pěstouny velmi komunikují o spolupráci s rodiči, a nabízí také možnosti asistovaného kontaktu, který pěstouni ne jednou využili, když si nebyli jisti, zda tuto spolupráci zvládnou bez třetí osoby, která bude na vše dohlížet. „*Nejdřív s námi řešila spolupráci doprovázející organizace, teď už se domlouváme samy. Ta paní pracovnice to nenechávala na mně, chtěla, ať se s ní domluví a děláme to v setkávací místnosti v organizaci. Pak se mě zeptali, jestli to nechci nechat v mé režii, protože matka přes týden stejně pracovala a kontakt začal bývat o víkendech, tak jsem byla pro, nebyl tam žádný problém.*“ (R. J). „*Měli jsme asistovaný kontakt s doprovázející organizací, když se měla dcera poprvé setkat s tátou, protože jsme nevěděli, jak to bude probíhat, tak abychom měli jistotu, že to proběhne v klidu.*“ (R. K). Prostřednictvím výpovědí respondentek je patrné, že role OSPODU a doprovázejících organizací ve spolupráci mezi pěstouny a biologickými rodiči je zásadní. Ať už jde o stanovování podmínek kontaktu, řešení konfliktů či poskytování podpory, přítomnost těchto institucí významně ovlivňuje dynamiku celého procesu.

5.1.5 Postoj pěstounů ke spolupráci

Důležitým faktorem, který ovlivňuje celkový průběh spolupráce, je však i samotný postoj pěstounů k biologickým rodičům a ochota spolupracovat. Zde je popis kategorie tabulkou:

Tabulka č. 8 – Popis kategorie: Postoj pěstounů ke spolupráci

Kategorie	Vlastnosti	Dimenze
Postoj pěstounů ke spolupráci	Ochota	Aktivní podpora/snaha o udržení/pasivní přístup/odpor ke kontaktu
	Míra důvěry	Důvěra přítomna/částečná/ztráta důvěry/nedůvěra
	Způsob řešení problémů	Hledání kompromisů/vyhýbání konfliktů/rezignace/potřeba třetí strany
	Pocit kompetence při rozhodování o kontaktu	Dostatek pravomocí/částečná práva/nemá kontrolu/pocit bezmoci

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

Zatímco někteří pěstouni se snaží aktivně podporovat kontakt dítěte s původní rodinou, jiní přistupují k této spolupráci s opatrností nebo dokonce s nedůvěrou. Respondenti se shodli na tom, že jsou **ochotni kontakt zprostředkovávat**, a že **chtějí, aby tato spolupráce fungovala**. „Rozhodně by bylo nejlepší, kdyby se rodiče dali dohromady. Kdyby ta spolupráce byla taková, že jim budu věřit a že budou normální, tak bych s tím neměla problém, i manžel je hodně zastávce toho, že by tam ten kontakt měl být.“ (R. I). „Vždycky jsem dceru podporovala, aby ten kontakt udržovala, je to pro ni důležité.“ (R. M). Velkým problémem, který pěstouni během své spolupráce zažívají, je nedodržování termínů ze strany rodičů, a tedy dochází k neshodám. Trvají na tom, že **schůzky mají mít nějaký řád**, a že **chtějí o schůzkách vědět s předstihem**. „Byly navrhnuté dřív pátky na schůzky, ale z maminky strany to takto nefungovalo, takže ona třeba když je chce, tak jí říkám, ať to řekne alespoň den dopředu, je třeba venku hezky, chceme třeba jít na kolo, a ona zavolá, jestli si je může vzít, tak jí říkám, že to musím vědět dřív, abych mohla něco naplánovat.“ (R. Z). Skrze to, že **rodiče často nedodržují domluvené termíny** a spolupráce nejde tak hladce, jak by pěstouni očekávali nebo si i přáli, ztrácí rodiče u pěstounů určitou důvěru, a dochází tak i k **pochybnostem o rodičích**. „Když matka jezdila pro dítě, tak termíny nedodržovala, ani čas, posunovala to a kolikrát z návštěvy úplně sešlo. Ted' ten kontakt ani neprobíhá a ani nevíme, jestli se někdy vzchopí, uvidíme, co bude dál, ale myslím si, že už má maminka tolik roků, že jestli se doted' nedala dohromady, tak už to bude potom těžké.“ (R. I). „Nejhorší je,

když třeba dítě ví, že má matka přijít, a pak nepřijde, to se stalo jednou i 2x za den, to mi pak vadilo, že v ní to dítě nemá jistotu. Když něco slíbí, má to dodržet, ale ona má svoji hlavu a nevíme, jestli se to někdy zlepší.“ (R. Z). Když k těmto komplikacím dochází opakovaně, ještě hůř je to doprovázeno různými konflikty, pěstoun ztrácí chuť s rodičem komunikovat, a spolupracuje s ním jen, protože musí. *„Obtížné je to, že my matce musíme umožnit tu návštěvu, i když nám není příjemné s takovým člověkem spolupracovat. Já konkrétně to nezvládám se s ní domlouvat.*“ (R. I). *„Já říkala, že už nechci komunikovat s biologickou mámou, že to psychicky nedávám.*“ (R. K). Jedna respondentka dokonce přiznala, že je u ní dost pravděpodobné, že **jednou bude i proti styku dítěte s matkou**, protože si nemyslí, že má tento kontakt dobrý vliv na dítě. *„Já ještě nikdy nebyla tak zlá, že bych řekla „ne, tady se se mnou nedomluvíte, dám to k soudu a uvidíme, jak rozhodne soud“, ale možná to tak časem dopadne. Protože jestli matka bude dál dělat mrtvého brouka, tak mi nic jiného nezбудe, aby se tu pak objevila zničehonic a chtěla malou vidět. Nechci, aby ji motala hlavu.*“ (R. I).

S respondenty bylo probíráno i to, jakým způsobem řeší problémy, které nastávají. Někdo **problémy příliš neřeší**, protože se nechce zbytečně stresovat a přidělovat si starosti; *„Já si řeknu své, stojím si za tím, ale nějak to neřeším, kdybych měla řešit každý problém s biologickou rodinou, tak nedělám nic jiného.*“ (R. T), někdo se zase **snaží hledat kompromisy**, aby spolu obě strany dobře vycházely; *„Matka říkala, že nemůže přijet, že má u sebe děti, ale my říkali, ať přijede klidně i s dětmi, neměli jsme s tím problém.*“ (R. K), a někdo se s problémy ani nesetkává, a **má k rodiči kladné pocity** bez větších potíží. *„Nemůžu si na maminku stěžovat, za těch 8 let jsme se ani jednou nepohádali. Já pro ni měla vždy pochopení a mám k ní kladné pocity.*“ (R. J). Důležitým aspektem je v neposlední řadě to, zdali se pěstoun cítí tak, že **má dostatek pravomocí v rozhodování o kontaktech**. Opět se názory mísí s ohledem na jejich zkušenosti a na situaci, se kterou se zrovna potýkají. Někteří tohoto názoru bohužel nejsou, protože by kontaktu chtěli výrazně méně, ať už kvůli svému klidu, tak klidu dítěte: *„Kdyby bylo po mně, tak bych s matkou kontakt nedovolila vůbec. Nemá to dobrý vliv na dítě, ale v tomto úplně svobodu nemám.*“ (R. I). *„Já bych pro kontakt s matkou nebyla, protože vím, že to není vhodné prostředí pro dítě, ale s tím já nic nemůžu.*“ (R. K). Další respondentky ale uznávají, že jim jejich moc přijde dostačující a o kontaktu rozhodovat můžou, zejména díky dostačující komunikaci. *„Nemám problém vyjít s matkou, když nemůžu já nebo syn, nemá problém to přesunout na jindy a nehádá se se mnou.*“ (R. J). *„Já jsem spokojená, my nikdy neřešili nic velkého, vždycky jsme vyšli s těmi*

pravomocemi, co máme, a neměli jsme žádné velké problémy.“ (R. M). Z výpovědí tedy vyplývá, že nedodržování dohod a nespolehlivost ze strany biologických rodičů často vedou k narušení vztahů a oslabují vůli pěstounů ke spolupráci. Přesto se ale snaží zachovat alespoň nějakou formu kontaktu.

5.1.6 Iniciativa a snaha o kontakt

Způsob, jakým je kontakt mezi dítětem a jeho biologickou rodinou udržován, závisí nejen na formálních podmínkách a dohodách, ale především na iniciativě a ochotě obou stran tento kontakt rozvíjet. Nejdříve si ukážeme vytvořenou tabulku popisující kategorii:

Tabulka č. 9 – Popis kategorie: Iniciativa a snaha o kontakt

Kategorie	Vlastnosti	Dimenze
Iniciativa a snaha o kontakt	Kdo iniciuje kontakt	Pěstoun/biologický rodič/dítě přebírá iniciativu/prarodiče
	Frekvence a pravidelnost iniciace	Kontakt pravidelně/nepravidelně
	Změny v čase	Dříve pěstoun – nyní dítě/rodič a pěstoun se střídají

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

Pěstouni i biologičtí rodiče mohou do vzájemné spolupráce vkládat různé množství energie a snahy, což následně ovlivňuje kvalitu a pravidelnost setkávání. V některých případech je to právě **pěstoun**, kdo **vyvíjí aktivitu** k tomu, aby dítě mělo s biologickou rodinou kontakt. Často je nutné rodiče kontaktovat a připomínat jim možnost setkání. Jak popisuje jedna z respondentek: „*Iniciátor jsem spíš já, napíšu jí, kdy chce dítě vidět, i abych to věděla dost dopředu, ona by mi byla schopná napsat hodinu předtím.*“ (R. Z). Podobně jiná pěstounka uvádí: „*Vždycky je to na tom, že když já vyvinu tu aktivitu, tak ona dojde, nebo když jsou nějaké rodinné oslavy, tak je organizuji, a pozvu samozřejmě i maminku, a tím se vlastně s dcerou taky setkají.*“ (R. T). Tento vzorec naznačuje, že bez aktivity pěstounů by kontakt s biologickou rodinou byl výrazně omezený.

Na druhé straně se setkáváme i se situacemi, kdy **snaha** o udržení vazeb přichází hlavně ze strany **rodičů**. Někteří z nich se pravidelně ozývají a domlouvají schůzky sami, jak potvrzuje jedna z pěstunek: „*Vždy píše maminka, já se jí do toho nemontuji. Bud' se zeptá, jak se malý*

má, nebo se domluví ta schůzka. Já nepotřebuji říkat mamince, že tu má dítě, ona to ví, takže nechávám na ní, kdy ho chce vidět.“ (R. J). Další respondentka popisuje podobnou zkušenost: *„Vždycky se ozvali rodiče, mně nebo dceři napsali nebo zavolali a domluvili jsme se na schůzce.“* (R. M). Tento přístup může být přínosný, protože dává biologickým rodičům odpovědnost za udržování vztahu.

Z výpovědí respondentů rovněž vyplývá, že jak **děti** rostou, často přebírají iniciativu samy a **začínají kontaktovat své biologické rodiče** bez prostředkování pěstounů. *„V tuto chvíli si to dcera domlouvá sama, a táta nám to pak potvrzuje.“* (R. K). *„Ted' už je to i tak, že dcera se s nimi domlouvá. Ona i studuje střední školu ve městě těch rodičů, takže se někdy potkají i tam.“* (R. M). To naznačuje, že schopnost dítěte udržovat kontakt se svou biologickou rodinou se v průběhu času mění a vyvíjí. V některých případech se do zprostředkování kontaktu zapojují i širší rodinní příslušníci, například prarodiče. Jedna z pěstunek popisuje zkušenost, kdy babička dítěte pomáhala organizovat setkání s jeho matkou. Pěstounka hodnotí, že v tuto dobu se spolupráce s matkou vskutku dařila: *„Dříve jsem cítila tlak od její maminky, od druhé babičky, že na to tlačí, aby její dcera za dítětem jezdila, protože do doby, kdy jezdila matka pro dítě k nám, tak termíny nedodržovala. Takže nejlépe matka fungovala, když to kontrolovala ta její maminka.“* (R. I).

Z hlediska plánování a organizace schůzek se setkáváme s různými přístupy. Někdy je **pěstoun tím, kdo navrhuje termíny** setkání a snaží se, aby kontakt probíhal pravidelně: *„Vždycky já určím nějaké datum, mám nějaké víkendy pracovní, takže dám matce dopředu vědět, aby si jeden ten víkend nechala volný. Kdybych se neozývala, tak by se s ní sešla možná 1x za půl roku.“* (R. T). Jindy si **rodič kontakt organizuje** sám: *„Matka si napíše, kdy je chce vidět, ale chtěla bych, aby to psala víc dopředu.“* (R. Z). Někdy však kontakt s biologickými rodiči ustane zcela, a to buď z důvodu jejich nezájmu, nebo jiných komplikací. Jak popisuje jedna respondentka: *„Matka je od října pro nás nezvěstná, protože se s námi nekontaktuje, neví o ní nic ani její matka, ani OSPOD, a my nemáme zájem se s ní vyhledávat, když sama nejeví zájem o dceru.“* (R. I). Tento příklad ukazuje, že v některých případech je absence kontaktu výsledkem jednostranného rozhodnutí biologického rodiče, což může mít negativní dopad na dítě i jeho vnímání své biologické rodiny. Na základě těchto výpovědí lze konstatovat, že iniciace kontaktu mezi dítětem a biologickou rodinou je velmi individuální a ovlivněná řadou faktorů, včetně přístupu pěstounů, zájmu rodičů a vývojové fáze dítěte. Zatímco v některých případech je nutná značná aktivita pěstounů, jindy biologičtí rodiče či samotné děti převzímou iniciativu. V neposlední řadě mohou roli sehrát

i další členové rodiny, kteří pomáhají udržovat tyto vazby. Celkově lze říci, že udržení kontaktu mezi dítětem a biologickou rodinou je dynamický proces, který vyžaduje spolupráci a angažovanost všech zúčastněných stran. Vztahy se mohou měnit v čase a žádný univerzální model neexistuje – každý případ je specifický a vyžaduje individuální přístup.

5.1.7 Důsledky spolupráce na dítě a pěstouny

Spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči neovlivňuje pouze jejich vzájemné vztahy, ale má zásadní dopad i na dítě samotné. To, zda a jak kontakt probíhá, jakým způsobem rodiče s dítětem komunikují a jak je celá situace nastavena, může mít různé důsledky. Dokládáme tabulku s vlastnostmi a dimenzemi kategorie:

Tabulka č. 10 – Popis kategorie: Důsledky spolupráce na dítě a pěstouny

Kategorie	Vlastnosti	Dimenze
Důsledky spolupráce na dítě a pěstouny	Stabilita dítěte	Destabilizující efekt/kontakt vítá, ale stabilita je u pěstounů
	Psychické dopady na dítě	Iluze o návratu/zmatenost/stres z kontaktu/pocit bezpečí
	Smysl kontaktu pro pěstouny	Důležitý/škodlivý/preferuje omezení
	Psychická zátěž pěstounů	Spolupráce vyčerpávající/stresující

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

Pěstouni často popisují situace, kdy je pro dítě kontakt s biologickými rodiči spíše zdrojem nejistoty než opory. Tím nám vznikl kód, který jsme nazvali **stabilita u dítěte chybí**. Všechny pěstounky se shodly na tom, že dítě v rodiči stabilní prostředí nenachází. Například jedna z respondentek uvedla: „*V té spolupráci není nic, co by pro dítě bylo vůbec bezpečné, to byla vždycky jedna velká hrůza.*“ (R. I). Další popisovala nejistotu plynoucí z chování biologické matky: „*Bezpečí jsme pro děti my, ta maminka je pořád taková nejistá, to její rozhodování, domlouvání, ona řeší všechno za minutu dvanáct, z její strany je všechno nejisté, je to takové poloviční, no.*“ (R. Z). Tento pocit nejistoty je umocněn nepravidelností kontaktu a nízkým zájmem ze strany biologických rodičů: „*Stabilní prostředí tam u ní není,*

je to jen jednou za čas a nepočítá se s tím, že se tam dítě vrátí. Kdyby to bylo s kontaktem i mimo schůzky a psala by pravidelně, zajímala se, jak se má, tak by to bylo lepší, ale přijde mi to opravdu takové chladné a ten malý v ní to mateřství nenajde.“ (R. J). Někteří pěstouni reflektují, že stabilita by mohla být podmíněna vyšší aktivitou ze strany biologických rodičů: *„Stabilita tam asi není, možná by to bylo jiné, kdyby to nebylo z mé strany ta aktivita. Když by to bylo „ano, já chci“, tak by tam ta stabilita nějaká byla, ta pravidelnost a všechno, ale teď to tam není.*“ (R. T). Nedostatek stability se však projevuje i tím, že dítě zůstává v iluzi o možném návratu k rodičům: *„Určitě tam stabilita není, to je prostě pořád jinak, a když vidíte, jak dcera čeká, že se k matce vrátí, ta jí to pořád omílá, a sami víte, že to tak nebude, ale pořád v tom tu dceru nechává, tak to určitě její stabilitě nepřispívá.*“ (R. K).

Přesto jsou si pěstouni vědomi, že dítě by mělo znát svou původní rodinu a své geny, a že by se vztahy měly utužovat a prohlubovat, a proto jsou i spolupráci otevření. *„Já vím, že ona potřebuje znát ty své kořeny, my jí nemůžeme říct, jaká máma je, ona to musí zjistit sama“* (R. K). Zároveň se však domnívají, že **pro děti spolupráce není dobrá**. *„Když se matka ozve, tak my ji musíme umožnit tu návštěvu, i když si myslíme, že tím akorát dítěti plete hlavu a že je to pro dítě akorát na škodu.*“ (R. I). Některé děti dokonce samy vnímají, že přerušení kontaktu jim přineslo větší klid: *„Dcera říkala, že když měla mámu jednu dobu zablokovanou, tak byla víc v pohodě a v klidu. Takže si myslím, že v našem případě ta komunikace s rodiči, nebo s mámou, nadělala víc škody než užitku v tom dceři vývoji. Ona se tady fakt nedokázala zakořenit, protože žila v tom, že se k mámě bude stejně vracet. A po 7 letech je stále tady.*“ (R. K).

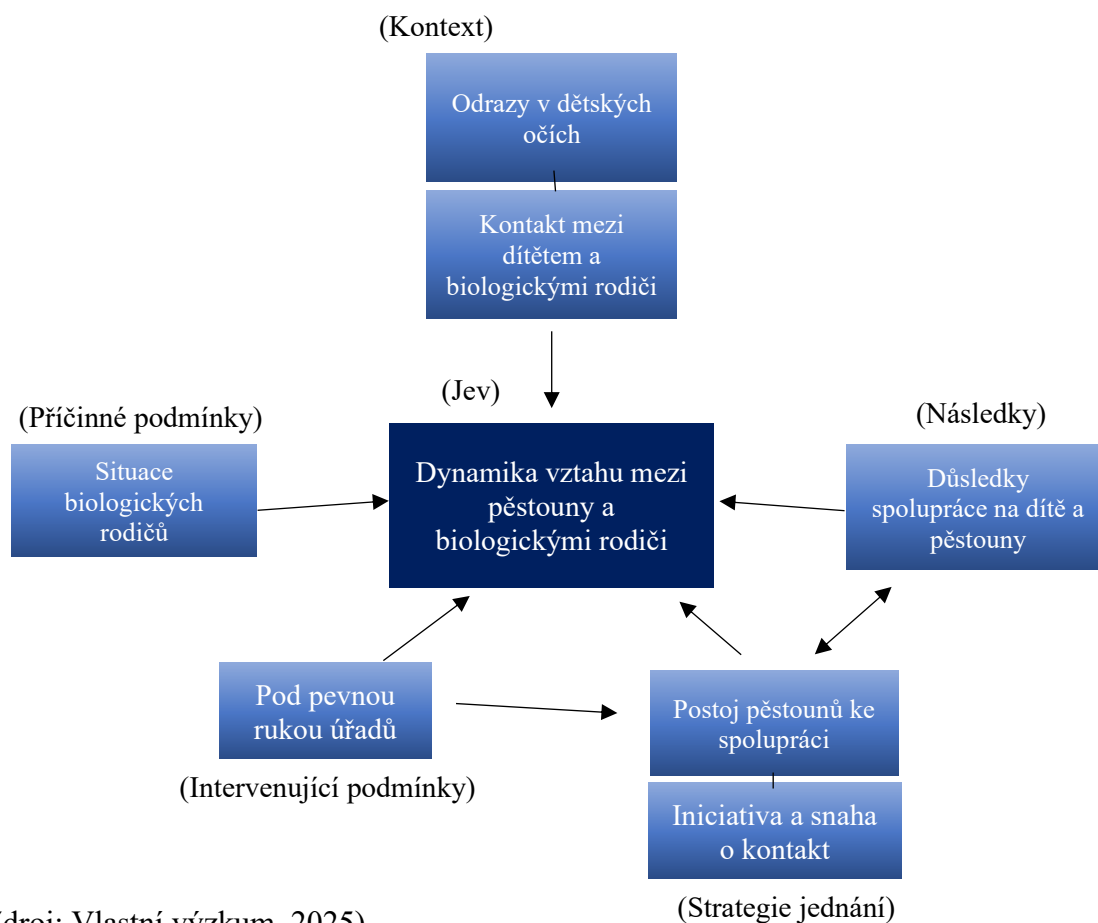
Kromě dopadu na děti je třeba zmínit i to, jak spolupráce s biologickými rodiči ovlivňuje samotné **pěstouny**. Ti popisují, že jsou po snaze o spolupráci **velmi vyčerpaní**. *„Na konci dne, kdy jsme spolu všichni tři, už mě hodně bolí hlava, hlídám malého, snažím se být milá na maminku a vyslechnout ji, je to náročné. Ztratím tím vlastně celý den, kdy můžeme jet třeba na kolo nebo podobně, ale dělám to pro toho malého, on to potřebuje.*“ (R. J). Podobné pocity popisuje další respondentka: *„Jsem z toho strašně unavená, abych vyvíjela pořád tu aktivitu, aby se setkala s vlastní dcerou, to mi přijde takové zvláštní.*“ (R. T). S vyčerpáním je úzce spojeno i vysoké množství stresu, které pěstouni zažívají v důsledku komunikace s biologickými rodiči. Tento stres může pramenit z obav, jak se rodiče budou chovat: *„U matky si vždy řeknu „Co zas bude? Co se zase stane? To bude zas nějaké psycho. Když neuděláme, co si matka přeje, tak je hned průser. Já už to psychicky nezvládala, tak s ní komunikoval manžel.*“ (R. K). Stresující je také nejistota ohledně dodržování dohodnutých

pravidel: „*Dřív to byly nervy a stres, když jsem došla na místo, kde mi měli dceru předat, a oni nikde, tak jsem věděla, že je zle, nevěděla jsem, co mám dělat, to bylo hrozné. A nestalo se to jednou.*“ (R. M). Všechny tyto faktory ukazují, že spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči je emocionálně i časově náročná, a to nejen pro děti, ale i pro samotné pěstouny. Dynamika vztahů mezi pěstouny a biologickými rodiči tak často balancuje mezi snahou o konstruktivní spolupráci a bojem s frustrací a vyčerpáním. Přesto pěstouni zůstávají pro děti klíčovou oporou a snaží se jim zajistit co největší pocit stability a bezpečí, a to i za cenu vlastních obětí.

5.2 Interpretace paradigmatického modelu

V této kapitole se zaměřujeme na druhou část analýzy, a to axiální kódování. V jeho rámci definujeme samotný jev a následně přiřazujeme kategorie do klíčových oblastí paradigmatického modelu – příčinné podmínky, kontext, intervenující podmínky, strategie jednání a následky. Je možné je identifikovat s pomocí otázek: O čem tato interakce nebo jednání je? Čeho se údaje týkají? Příčinné podmínky představují události vedoucí ke vzniku jevu. Kontext je soubor konkrétních podmínek, podle nichž se uplatňují strategie jednání či interakce náležící jevu. Intervenující podmínky jsou obecné a široké podmínky, které ovlivňují strategie jednání nebo interakce, které jevu náleží. Strategie jednání obecně vedou k ovládnutí, vykonávání, reagování nebo zvládnutí určitého jevu. Následky jsou výsledky jednání a interakcí, které nejsou vždy zamyšlené nebo předpověditelné. I když k interakci či jednání nedojde (nebo dojde k selhání), tak stále nějaké výsledky nebo následky vznikají (Strauss, Corbinová, 1999, s. 70-78). Tímto způsobem vytváříme strukturovaný pohled na zkoumaný vztah a jeho dynamiku. Náš paradigmatický model má následující strukturu:

Obrázek č. 1 – Vlastní paradigmatický model

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

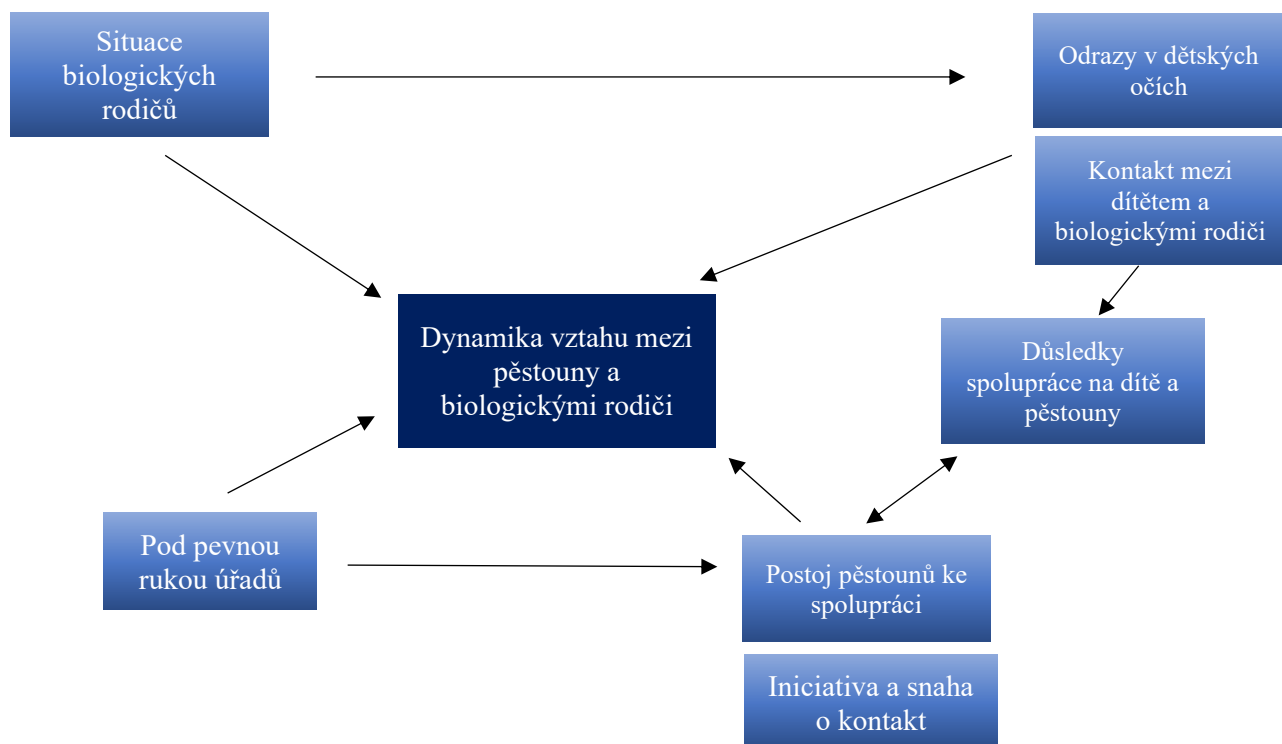
Jevem, který je v centru tohoto modelu, je **dynamika vztahu mezi pěstouny a biologickými rodiči**. Tento vztah se neodehrává izolovaně, ale je formován řadou faktorů, které ovlivňují jeho podobu, průběh i důsledky. Zahrnuje jak přímou komunikaci mezi pěstouny a biologickými rodiči, tak i širší okolnosti, které do tohoto vztahu vstupují. **Příčinné podmínky** tohoto jevu jsou spjaty se **situací biologických rodičů**, tedy s faktory, které ovlivňují jejich schopnost se spolupráce účastnit. Tyto podmínky se dělí na dvě hlavní oblasti. První z nich je **bouře v životě rodičů**, která reflektuje nestabilitu a problémy, se kterými se biologičtí rodiče potýkají. Druhou oblastí jsou **chybějící pilíře rodičovství**, tedy absence schopností a zdrojů, které by rodičům umožnily pečovat o dítě v souladu s jeho potřebami. **Kontext**, ve kterém se dynamika vztahu odehrává, je tvořen **kontaktem mezi dítětem a biologickými rodiči**. Tento kontakt může mít různou podobu – od pravidelných a řízených setkání až po sporadické a problematické schůzky. Zásadním faktorem je, jak dítě kontakt vnímá, což se odráží v kategorii **odrazy v dětských očích**. Děti reagují na setkávání s rodiči různě – některé jej vítají, jiné prožívají nejistotu či stres. Tyto aspekty kontaktu se

pak zpětně promítají do vztahu mezi pěstouny a rodiči. Na dynamiku vztahu mají vliv také **intervenující podmínky**, tedy vnější faktory, které do něj vstupují a mohou jej usměrňovat. Zde jsme zasadili kategorii **pod pevnou rukou úřadů**, což představuje vliv institucí, jako je OSPOD či doprovázející organizace. Tyto instituce určují pravidla kontaktu mezi dítětem a biologickými rodiči, dohlíží na jeho průběh a v případě konfliktů vstupují do jednání jako mediátoři. Na základě daných podmínek pak pěstouni volí určité **strategie**, jak se ke spolupráci postavit. První strategií představuje **postoj pěstounů ke spolupráci**, tedy to, jaký mají k celému procesu přístup – zda spolupráci vítají, nebo ji vnímají jako povinnost či zátěž. Druhou strategií tvoří **iniciativa a snaha o kontakt**, tedy to, do jaké míry jsou pěstouni ochotni podporovat kontakt mezi dítětem a jeho biologickými rodiči, jak aktivně se na něm podílejí a zda se snaží o jeho udržení i v případě komplikací. **Následky** tohoto procesu se projevují na dvou úrovních – **důsledky u dítěte a u pěstounů**. Důsledky spolupráce na dítě se mohou lišit podle toho, jak dítě kontakt vnímá a jaký dopad má na jeho psychiku a stabilitu. Pěstouni pak reflektují dopady spolupráce na svou vlastní psychiku, což zahrnuje zejména stres a vyčerpání. Celý paradigmatický model tak ukazuje, že vztah mezi pěstouny a biologickými rodiči není statický, ale dynamický proces, který je ovlivňován širokým spektrem faktorů. Od počátečních příčin, přes intervenující podmínky, strategie pěstounů až po konečné důsledky – každý z těchto prvků přispívá k tomu, jak tento vztah vypadá a jak se vyvíjí.

5.3 Zakotvená teorie a její interpretace

Třetí fází analýzy je selektivní kódování, během něhož dochází k propojení výsledků a vzájemnému srovnávání identifikovaných kategorií. Tento proces zahrnuje hledání centrální kategorie, která sjednocuje všechny ostatní kategorie a témata. Výstupy selektivního kódování jsou následně vizualizovány prostřednictvím kauzálního modelu, který je prezentován v podobě grafického diagramu (Hendl, 2012, s. 252). V této práci se jako centrální kategorie ukazuje Dynamika vztahu mezi pěstouny a biologickými rodiči.

Obrázek č. 2 – Vlastní grafický diagram

(Zdroj: Vlastní výzkum, 2025)

Jak lze vidět výše, kategorie **situace biologických rodičů** představuje výchozí bod celého procesu – právě tato situace zásadně ovlivňuje dynamiku vztahu a spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči. Klíčovou roli zde hrají dvě důležité kategorie: **Kontakt mezi dítětem a biologickými rodiči** a **odrazy v dětských očích**. Tyto prvky jsou zásadní pro pochopení celé dynamiky vztahů, přičemž jejich vnímání je individuální jak pro každého pěstouna, tak pro samotné dítě. Tyto faktory ovlivňují nejen vztah mezi pěstouny a biologickými rodiči, ale také důsledky spolupráce na dítě i pěstouny. Do tohoto procesu výrazně zasahuje kategorie **pod pevnou rukou úřadů**, která reprezentuje institucionální rámec regulující kontakty a spolupráci. Úřady svou činností ovlivňují nejen centrální kategorii, ale i **postoj pěstounů ke spolupráci** a **iniciativu a snahu o kontakt**. Tyto kategorie mají vliv na samotnou centrální kategorii, ale zároveň spolu vzájemně souvisejí i s kategorií **důsledky spolupráce na dítě a pěstouny** – aktivita a ochota pěstounů i biologických rodičů udržovat kontakt se promítá do následků spolupráce. Současně na základě zkušeností a důsledků této spolupráce pěstouni formují svůj přístup k biologickým rodičům. Celkově tedy diagram znázorňuje propojení všech těchto faktorů a jejich vzájemnou dynamiku. Žádný z prvků neexistuje izolovaně – změna v jedné kategorii se často promítne do dalších oblastí, což

odráží složitost a proměnlivost vztahů mezi pěstouny a biologickými rodiči, ale také na roli dítěte a institucí, které tento proces regulují a ovlivňují.

5.4 Interpretace dat

Cílem výzkumu bylo porozumět tomu, **jak pěstouni popisují dynamiku svého vztahu s biologickými rodiči**. Na základě výzkumu můžeme konstatovat, že vztahy mezi těmito stranami jsou velmi proměnlivé a mění se na základě aktivity a iniciativy obou stran. Myslíme si, že za podmínek, kdy biologičtí rodiče vyvíjí snahu udržovat pravidelný a zodpovědný kontakt s dítětem, pěstouni jsou v rámci spolupráce spokojeni a jejich aktivitu jim oplácejí. Přesto se ale domníváme, že často jsou iniciátoři spíše pěstouni, kterým přijde nepochopitelné, aby verbovali rodiče, aby trávili čas s vlastním dítětem. Pazlarová (2016) uvádí, že pro zdravý vývoj dítěte a formování jeho identity je zásadní, aby rozumělo vlastní historii a mělo povědomí o svých rodinných kořenech. Tohoto jsou si dle výzkumu pěstouni vědomi, a proto sami chtějí, aby kontakt probíhal a aby dítě znalo své kořeny, takže tomuto kontaktu napomáhají, i když by od biologických rodičů očekávali větší aktivitu. Můžeme vidět, že v některých případech, kdy je dítě starší, si kontakt domlouvá samo, což pěstounům usnadňuje práci a můžou se tak vyhnout komunikaci s rodiči, kterou často hodnotí jako obtížnou nebo komplikovanou. Z výpovědí respondentů je patrné, že **dynamika kontaktu mezi biologickými rodiči a dítětem je silně ovlivněna motivací a schopností biologických rodičů spolupráci aktivně rozvíjet**. Domníváme se, že tato spolupráce není nikdy statická – vyvíjí se v čase, pod vlivem osobních, sociálních a institucionálních okolností. Zásadní rozdíly jsou patrné v tom, zda se do kontaktu zapojují oba rodiče nebo pouze jeden z nich. Respondenti opakovaně poukazují na situace, kdy je spolupráce jednostranná a iniciativu projevuje jen matka, zatímco otec kontakt zcela odmítá. Na základě výzkumu můžeme vidět, že v některých případech biologický rodič zájem má, ale jeho životní okolnosti, například výkon trestu odnětí svobody, znemožňují osobní kontakt a kontakt probíhá alespoň telefonicky. Pazlarová (2016) tvrdí, že je důležité si uvědomit, že kontakt mezi dítětem a jeho biologickými rodiči nemusí mít pouze podobu osobního setkání. Existují i alternativní formy, například právě telefonická komunikace. Takové případy nám v našem výzkumu ukazují, že biologický rodič nemusí být zcela „vyloučený“, ale forma a kvalita vztahu je limitována okolnostmi. Zajímavou výpovědí je i případ, kdy dítě samo iniciovalo kontakt s biologickým otcem, čímž se narativ vztahu výrazně proměnil. Tento moment nám ve výzkumu ukazuje, že dítě není pasivním příjemcem rozhodnutí dospělých, ale samo má potřebu vztahové jistoty a hledání identity, která může překonat i negativní

postoje druhého rodiče. Jirková (2021) tvrdí, že je třeba, aby byl hlas dítěte vyslyšen a aby dítě mělo možnost se ke kontaktům i jejich realizaci vyjádřit, čehož si myslíme, že jsou si naši respondenti vědomi, a tak dopřávají dítěti kontakt vždy, když o něj žádají. Na základě výzkumu můžeme dále vidět, že v rovině konkrétního průběhu kontaktů je patrná široká škála – od formálních a rutinních setkání (např. návštěva obchodního centra) po zážitkově orientované aktivity, které přispívají k budování vztahu a důvěry. Domníváme se, že tato různorodost je však podmíněna časem, který spolu dítě s rodičem mohou strávit. Právě kvantita kontaktu se v našem výzkumu ukazuje jako významný faktor – krátké a sporadické schůzky neumožňují hlubší budování vztahu. Do popředí se dostává **proměnlivost a nepravidelnost kontaktů, která tento vztah výrazně ovlivňuje**. Pěstouni často popisují období, kdy kontakt probíhá pravidelně, a jiná, kdy spolupráce zcela ustává – často bez předchozí domluvy. Domníváme se, že tato nepravidelnost je pro pěstouny, a především pro děti, emočně zatěžující a narušuje stabilitu, která je pro děti v pěstounské péči zásadní. Přesto vidíme, že některé rodiny si dokázaly vybudovat určitou pravidelnost, čímž dochází ke stabilizaci kontaktu a snížení nejistoty. Kvalita kontaktu je dle výpovědí respondentů navíc ovlivňována předchozími negativními zkušenostmi. O těchto pocitech hovoří i Pazlarová (2016), která uvádí, že mnoho pěstounských rodin ke kontaktům s biologickými rodiči přistupuje s nedůvěrou a obavami, které mohou pramenit ze špatných zkušeností ze setkání v době, kdy byli na všechno sami a nevyužívali natolik pomoc organizací. Respondenti dále hovořili o případech, kdy docházelo k ohrožujícímu chování ze strany biologických rodičů, a tak byla frekvence a délka kontaktů omezena – někdy i na základě doporučení OSPOD. Dochází tak k paradoxu, kdy snaha o podporu vztahu s biologickým rodičem naráží na realitu jeho chování, které je s ohledem na zájem dítěte nežádoucí. Podstatným faktorem, který dle našeho výzkumu ovlivňuje kvalitu této spolupráce a vzájemného vztahu, je **míra respektu, otevřenosti a schopnosti komunikace na obou stranách**. Můžeme konstatovat, že v některých případech se spolupráce rozvíjí pozitivním směrem – biologický rodič projevuje ochotu spolupracovat, zlepšuje svou životní situaci a respektuje pravidla nastavená v zájmu dítěte. Na základě výpovědí vidíme, že tyto situace bývají pro pěstouny emočně přijatelnější a přispívají k větší stabilitě výchovného prostředí. Naopak v případech, kdy biologický rodič nedodržuje dohody, nerespektuje potřeby dítěte nebo reaguje agresivně na zpětnou vazbu, vznikají dle respondentů výrazné komunikační bariéry. Myslíme si, že pěstouni v takových situacích zažívají frustraci, bezmoc i obavy o psychickou pohodu dítěte. Agresivní nebo pasivně-agresivní komunikace, odmítání domluvy a ignorování potřeb dítěte (např. při nemoci) nám ukazují, že spolupráce není samozřejmá, ale vyžaduje aktivní úsilí. Na základě

výzkumu vidíme, že některé konflikty mají hlubší kořeny a vycházejí z pocitu ztráty, který biologičtí rodiče prožívají, když se dítě upne k pěstounovi nebo jej začne vnímat jako „rodičovskou“ figuru. Uhlířová (2014) tvrdí, že biologický rodič, který nezpracoval vlastní selhání, žárlí na pěstouna jako na toho, komu se výchova daří a koho má jeho dítě rádo. V našem výzkumu vidíme, že emočně náročné jsou situace, kdy dítě začne oslovovat pěstouna „mami“, což může být pro biologickou matku velmi bolestivé a může vést k nepřiměřené reakci, výčitkám nebo pokusům manipulovat dítětem. Aurrekoetxea a Pozo (2019) dle svého výzkumu uvádí, že návštěvy rodičů mohou děti vystavit nevhodným zprávám od rodičů a vytvářet konflikty loajality s ohledem na jejich biologické a pěstounské rodiny, s čímž se setkali i naši respondenti, kteří měli pocit, že rodiče dítěti během návštěv vštěpují do hlavy nevhodné názory na jejich osobu. Vidíme, že si pěstouni také všímají změn v chování dítěte po návštěvách u rodičů – dítě je rozhozené, přejímá nežádoucí vzorce chování, má problém se znovu adaptovat na pravidla domácnosti. Domníváme se, že tento fenomén „pendlování“ mezi světy, které si odporují (např. rozdílné výchovné přístupy, tolerance k nevhodnému chování, odlišné hodnoty), negativně ovlivňuje stabilitu dítěte a může narušit jeho vývoj. Napětí může také vznikat v situacích, kdy pěstouni nastavují hranice ve prospěch dítěte (např. kvůli nemoci, školním povinnostem), ale biologický rodič je vnímá jako snahu omezit kontakt. Myslíme si, že nerespektování těchto hranic může vést k emočně vypjatým reakcím a pocitu, že práva biologických rodičů jsou nadřazena potřebám dítěte, což v praxi může komplikovat péči. Naštěstí se v našem výzkumu objevují i případy, kdy spolupráce s biologickým rodičem probíhá bez konfliktů – rodič je vstřícný, respektuje potřeby dítěte i pěstounů a nekomplikuje domluvu. Takové výpovědi, byť méně časté, ukazují, že **funkční spolupráce je možná**, pokud jsou nastavena jasná pravidla a obě strany mají zájem je dodržovat. **Životní komplikace biologických rodičů dle respondentů představují zásadní faktor, který ovlivňuje jejich schopnost navazovat a udržovat funkční vztah se svými dětmi i s pěstounskými rodinami.** Předpokládáme, že většina biologických rodičů dětí v pěstounské péči prošla závažnými životními událostmi, které zanechaly stopy nejen na jejich psychickém a fyzickém zdraví, ale také na jejich rodičovských kompetencích. Jedním z výrazných problémů byl dle výzkumu špatný zdravotní stav rodičů – a to psychické onemocnění. Například respondentkou zmiňovaná bipolární porucha může vést k výraznému zhoršení schopnosti o dítě pečovat a může zároveň významně komplikovat samotný kontakt s ním. Domníváme se, že hospitalizace, období bez domova nebo omezená svéprávnost biologického rodiče kontakt s dítětem omezují, a mnohdy i znemožňují vytvoření stabilního a důvěrného vztahu. Dalším častým problémem,

který v rozhovorech zazníval, byl nevhodný nebo rizikový životní styl biologických rodičů. Výzkum poukazuje na skutečnost, že závislosti na návykových látkách, přetrvávající finanční nestabilita, dluhy, kriminální činnost nebo časté změny bydliště zásadně narušují možnosti jakékoliv systematické spolupráce s pěstouny. Na základě výpovědí vidíme, že pokud rodiče nejsou schopni stabilizovat svůj životní styl, pěstouni často vyjadřují obavy o výchovné a emocionální prostředí, v němž by se dítě během kontaktu nacházelo. Kromě životního stylu se v některých případech objevuje i problematika trestního stíhání a výkonu trestu odnětí svobody. Tato skutečnost často zcela znemožňuje pravidelné setkávání rodičů s dětmi a oddaluje jakoukoli možnost vytvoření zdravého kontaktu. Závažné sociální problémy, jako je bezdomovectví, představují dle výzkumu další překážku. Předpokládáme, že rodiče bez stabilního bydlení čelí potížím spojeným s realizací návštěv, a jsou tím pádem kontakty velmi omezené, což může velmi narušit dosud utvořený vztah s dítětem i s pěstounskou rodinou. Posledním z identifikovaných problémů byla závislost na alkoholu. Ta může narušit důvěru mezi rodičem a dítětem, a také mezi rodičem a samotným pěstounem, který následně kontakt více omezuje a rodí se v něm pochybnosti ohledně bezpečného prostředí pro dítě. Domníváme se, že závislost může vést i k tomu, že se dítě za svého rodiče stydí a kontakt s ním nerado realizuje. Dokonce Huseby-Lie (2023) uvádí, že rodičům, kteří se dostavovali na návštěvy dítěte pod vlivem alkoholu, byly návštěvy zrušeny, s čímž se ale naše respondentky nesetkaly, kontakt byl totiž pouze omezen. Na základě výzkumu si myslíme, že všechny tyto komplikace výrazně ovlivňují schopnost biologických rodičů udržovat kontakt se svým dítětem a spolupracovat s pěstouny, a velmi ovlivňují dynamiku tohoto vztahu. Z našeho výzkumu dále vyplynulo, že **přístup biologických rodičů může být velmi rozdílný – od pozitivního až po výrazně negativní**. Pozitivní přístup rodičů dle respondentů obvykle vede k příznivější atmosféře ve vztahu s pěstouny a přispívá k větší stabilitě dítěte. Rodiče, kteří projevují snahu spolupracovat a aktivně se podílejí na domlouvání schůzek, jsou respondenty vnímáni jako zodpovědní a motivovaní udržovat kontakt se svými dětmi, i přes přítomnost některých osobních problémů, například závislosti. Myslíme si, že důležitým faktorem zde je láska a zájem o dítě, které zůstávají navzdory komplikacím trvalé. Naopak usuzujeme, že negativní přístupy rodičů mají zásadní dopad na vztah s dítětem i na spolupráci s pěstouny. Na základě výpovědí můžeme konstatovat, že v některých případech dítě nevnímá biologického rodiče jako pečující osobu, ale spíše jako známého nebo kamaráda, což poukazuje na absenci emočního pouta. Rodiče se mnohdy chovají spíše jako vrstevníci svých dětí, což může být důsledkem jejich vlastní nezralosti. V závislosti na tomto tvrzení mají někteří rodiče problémy s dítětem pracovat a

zvládat jeho chování, což se shoduje s výzkumem od Salas a kol. (2021), kteří se ve svém výzkumu taktéž setkali s rodiči, kteří neuměli zaujmout výchovnou a rodičovskou roli v přítomnosti dítěte. V jiných případech je dle našeho výzkumu patrný nedostatek rodičovského zájmu – rodiče nereagují na informace o zdraví dítěte, nevyužívají možnosti kontaktu a jejich zájem se jeví jako povrchní. Myslíme si, že takové chování bývá pro pěstouny frustrující a zároveň vyvolává pochybnosti o tom, nakolik rodiče dokážou naplnit svou roli. Někteří pěstouni vnímali, že rodiče mají více dětí umístěných v náhradní rodinné péči, což signalizuje, že problém není ojedinělý, ale opakující se. Na základě toho usuzujeme, že tato skutečnost pak snižuje naději na to, že by dítě bylo navraceno do původní rodiny. Přesto však vidíme, že existují situace, kdy je návrat dítěte k rodiči vnímán jako reálný, a to především tehdy, když rodič prokazuje snahu zlepšit svou situaci a být schopen zajistit odpovídající péči. Dle zahraničních výzkumů Family Reunification (2011) v případech, kdy jsou biologičtí rodiče profesionálně podporováni v kontaktu se svými potomky žijící v náhradní rodinné péči, jsou více motivováni na sobě pracovat a změnit svůj život k lepšímu. Někteří respondenti našeho výzkumu se rovněž setkali s výrazným pokrokem ze strany biologických rodičů, který může vyústit i do navrácení dítěte do jejich péče. V jiných případech rodiče sami uznávají své limity a neusilují o návrat dítěte, někdy i s vědomím, že je dítě v pěstounské rodině v bezpečí a prospívá. Dalším faktorem, který na základě výzkumu ovlivňuje dynamiku tohoto vztahu, je **pohled dítěte na setkávání s biologickými rodiči**. Ukazuje se, že neexistuje jednotný způsob, jak děti tento kontakt prožívají – jejich postoje a emoce se mohou výrazně lišit v závislosti na věku, osobnostních rysech, předchozích zkušenostech i na charakteru vztahu s biologickými rodiči. Kubíčková (2020) uvádí, že pěstouni o rodičích s dítětem mluví pozitivně, neboť jsou poučeni, že je to nutné. Naši respondenti rovněž hovořili o určitém respektu k rodičům, který vyjadřují zejména v nekritizování jejich rozhodnutí před dítětem, aby tím nenarušily jejich vazby. U některých dětí je patrný pozitivní a otevřený přístup, který může být spojen s touhou po kontaktu a potřebou udržovat vztah s biologickými rodiči, i přes objektivní překážky, jako je například věznění rodiče. Tyto děti vnímají rodiče s láskou a touží po setkání, i když k nim pravidelně nedochází. Huseby-Lie (2023) uvádí, že většina jeho analyzovaných studií hovořila o dětech, které si vysloveně přály kontakt se svými rodiči, což v našem výzkumu tak jednoznačné nebylo. Dle výzkumu usuzujeme, že u nějakých dětí se může v rámci kontaktu objevovat stud nebo rozpaky, zvláště pokud chování rodičů nekoresponduje s představami dítěte, nebo pokud vznikají konfliktní situace během návštěv. Myslíme si, že některé děti v kontaktu s biologickými rodiči zažívají zmatek v identitě – nevědí, kam patří,

koho mají poslouchat, a může to ovlivnit jejich schopnost vytvořit si pevné zázemí v pěstounské rodině. Podobně situaci popisují Taylor, McQuil (2014), kteří uvádí, že většina pěstounů je názoru, že návštěvy rodičů přispěly k narušení umístění do pěstounské péče. Na základě našeho výzkumu předpokládáme, že tuto nejistotu mohou dále prohlubovat výroky biologických rodičů o tom, že si dítě znovu vezmou do péče, což dle výzkumu narušuje adaptaci dítěte na pěstounskou rodinu. Na druhé straně se ale objevují i situace, kdy si dítě dokáže vytvořit zdravý vnitřní rámec – rozlišuje pěstouny a rodiče, chápe jejich role a vztah k oběma stranám má zcela jasný. Výpovědi respondentek dokládají, že láska, i když nedokonalá nebo narušená, hraje pro dítě zásadní roli, a že vědomí toho, že je rodiči milováno, může být velmi cenným psychickým zdrojem. Jiný pohled má studie Cádiz a kol. (2006), která uvádí, že sebepojetí bylo lepší u dětí, které návštěvy s rodiči neměly. Z našich výpovědí dále vyplývá, že spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči se téměř nikdy neodehrává samostatně, bez zásahu třetí strany. Naopak, je výrazně ovlivňována institucemi, které v systému pěstounské péče zastávají klíčovou roli – především **orgánem sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a doprovázejícími organizacemi**. Dle Pěstouni RaC (2024) je činnost OSPODU ukotvena zejména v kontrolní funkci, kdy dohlíží na kvalitu a frekventovanost kontaktu. Naš výzkum rovněž poukazuje na skutečnost, že tyto instituce určují rámec, v němž se spolupráce odehrává, a často zasahují nejen do samotného kontaktu mezi dítětem a jeho původní rodinou, ale i do způsobu, jakým spolu pěstouni a rodiče komunikují, což zásadně jejich vztah ovlivňuje a kontroluje. Myslíme si, že OSPOD bývá pěstouny vnímán jako aktér, který má moc nastavovat podmínky kontaktu a zároveň jako prostředník, jenž vstupuje do vztahu ve chvílích, kdy se komunikace mezi pěstouny a biologickými rodiči zadrhne nebo zcela selže. V těchto situacích je na základě výpovědí role OSPODu nezastupitelná, pomáhá nastavovat pravidla, kontroluje jejich dodržování a zajišťuje, aby byl zachován zájem dítěte. Fuentes a kol. (2019) uvádí, že pro sociální pracovníky jsou potencionální přínosy návštěv v tom, že umožní dětem udržet si vazbu s jejich biologickou rodinou, čímž přispívají k rozvoji jejich identity a pomáhají jim lépe porozumět situaci jejich rodiny a tomu, proč byly odebrány. Stejný pohled můžeme vnímat i z našeho výzkumu, jelikož zkušenosti pěstounů ukazují, že OSPOD vyvíjí aktivní tlak na to, aby spolupráce mezi oběma stranami probíhala, i v případech, kdy to není jednoduché. Z pohledu pěstounů se domníváme, že může být někdy složité balancovat mezi vlastním pocitem bezpečí a očekáváním ze strany institucí, že kontakt s biologickými rodiči bude zachován za každou cenu. Přesto dle výzkumu pěstouni oceňují, že se mají na koho obrátit, a OSPOD často vnímají jako záchrannou síť, která dokáže nabídnout podporu, pomoc či

radu. Kromě OSPODu hrají na základě výpovědí důležitou roli také doprovázející organizace, které se pěstounům věnují intenzivněji a na pravidelné bázi. Amalthea (2015) uvádí, že doprovázející pracovník při konzultacích s dítětem i pěstouny pravidelně vyhodnocuje, zda kontakt není spojen s nějakými riziky, případně doporučí, jaká opatření je nutné udělat, aby se rizika minimalizovala. Pokud je potřeba zajistit bezpečí dítěte, domluví se asistovaný kontakt. Ten bývá dle respondentů využíván zejména v případech, kdy si pěstouni nejsou jisti, zda je kontakt bezpečný nebo emočně zvládnutelný bez přítomnosti další osoby. V těchto situacích sehrávají doprovázející organizace roli zprostředkovatele a současně i garanta bezpečného prostředí. Důležitým faktorem, u kterého se domníváme, že významně ovlivňuje kvalitu vztahu s biologickými rodiči, je **samotný postoj pěstounů a jejich míra ochoty ke spolupráci**. Většina pěstounů dle výzkumu deklaruje snahu udržovat kontakt mezi dítětem a původní rodinou a podporovat jej, protože vnímají význam biologické vazby pro dítě, což se ztotožňuje s výsledky výzkumu od Fuentes a kol. (2019), kteří zjistili, že pěstouni, stejně jako sociální pracovníci, chápali návštěvy rodičů jako příležitost pro děti, jak si s nimi udržet vazbu a vytvořit si realističtější pohled na rodinnou situaci. Někdy jsou ale dle výpovědí pěstouni spíše obezřetní nebo skeptičtí. Jedním z hlavních problémů, který ve výzkumu pěstouni při této spolupráci zmiňovali, je nedodržování domluvených schůzek ze strany rodičů. Hedin (2015) ve své studii uvádí, že někteří pěstouni dali biologickým rodičům jasně najevo, že musí respektovat pevně domluvené termíny schůzek, díky čemuž vše fungovalo hladce. Dle našich respondentek se ale k určité pravidelnosti v jejich situacích dopracovat nedalo. Časté rušení či přesouvání kontaktů, oznámení schůzek na poslední chvíli nebo úplná absence bez omluvy může působit organizační potíže i emocionální zklamání, a to především u dětí. Usuzujeme, že takové chování snižuje důvěru pěstounů vůči rodičům a komplikuje vzájemnou komunikaci. Předpokládáme tedy, že dlouhodobě opakující se nespolehlivost pak může vést k frustraci, ztrátě motivace a někdy i k úplné rezignaci na snahu o navázání zdravého vztahu. Když jsou tyto negativní zkušenosti doprovázeny konflikty, dle výzkumu dochází často k tomu, že pěstouni spolupracují s rodiči už jen z povinnosti. Někteří popisují, že komunikace s biologickými rodiči pro ně byla natolik psychicky náročná, že se rozhodli ji přenechat jiným osobám nebo institucím, a zcela se z ní stáhli. Dozvěděli jsme se, že v krajních případech se u pěstounů objevují i úvahy o omezení či úplném přerušení kontaktu, protože vnímají, že tento vztah není pro dítě přínosný, ba naopak může být i škodlivý. Moyers a kol. (2006) taktéž uvádí, že se setkali s pěstouny, kteří měli pocit, že současná úprava kontaktu není v nejlepším zájmu dítěte a že v kontaktu dítěte s rodiči jsou potíže. Dále můžeme

konstatovat, že v přístupu k řešení problémů, které ve spolupráci nastávají, se pěstouni výrazně liší. Někteří se snaží situace aktivně řešit kompromisem a vstřícností, jiní volí spíše pasivní přístup a problémy příliš neřeší, aby si ušetřili energii. Výjimečně se dle výzkumu vyskytují i případy, kdy pěstouni žádné problémy s rodiči neřeší, protože spolupráce probíhá bez větších komplikací a vztahy jsou funkční. Z výpovědí dále vyplývá, že subjektivní pocit pěstounů ohledně vlastní rozhodovací pravomoci ve věci kontaktů se liší. Někteří se cítí být v tomto ohledu limitováni – i když by chtěli kontakt omezit nebo úplně zrušit, nemají pocit, že k tomu mají dostatek kompetencí. Jiní jsou přesvědčeni, že mají možnost situaci ovlivnit a kontakt přizpůsobit potřebám dítěte i vlastním možnostem, přičemž jim v tom pomáhá dobrá komunikace s rodiči i institucemi. **Myslíme si, že spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči se neodráží pouze ve vzájemných vztazích dospělých, ale má výrazný vliv také na samotné dítě.** Klíčovým aspektem se ukazuje být stabilita, kterou dítě v kontaktu s biologickými rodiči často nenachází. Místo pocitu jistoty a opory může přinášet tento kontakt spíše nejistotu, zmatek a emocionální rozkolísání. Pěstouni často vnímají, že biologičtí rodiče nejsou schopni nabídnout dítěti pevné a předvídatelné prostředí. Usuzujeme, že nestabilita se projevuje jak v nepravidelném kontaktu, tak v nevyrovnaném chování rodičů, nízké míře zájmu, či dokonce udržování dítěte v nereálných představách o návratu do původní rodiny. Podobně o této problematice hovoří výsledky výzkumu Moyerse a kol. (2006), které uvádí, že v kontaktu dítěte s rodičem jsou potíže v podobě nespolehlivé docházky, nepřiměřené míře kontaktu nebo v nedostatku bezpečí pro dítě při kontaktu. Navzdory těmto skutečnostem si dle našeho výzkumu pěstouni uvědomují důležitost toho, aby dítě znalo své kořeny a mělo možnost utvářet si vlastní názor na biologickou rodinu. Usuzujeme tedy, že jsou většinou spolupráci otevření, přestože se domnívají, že její dopad na dítě není vždy pozitivní. Na základě výzkumu některé děti navíc samy vnímají, že jim přerušení kontaktu přineslo větší klid a možnost lépe se adaptovat na nové prostředí. **Vedle dopadu na dítě se ve výpovědích pěstounů opakovaně objevuje i vliv spolupráce na jejich vlastní psychickou pohodu.** Spolupráce je dle respondentů často provázána pocitem vyčerpání, frustrace a časového omezení. Pěstouni popisují, že do kontaktu s biologickými rodiči musí vkládat velké množství energie, často bez odpovídající odezvy z druhé strany. Předpokládáme, že tento jednostranný proces bývá dlouhodobě neudržitelný a vyvolává vysokou míru stresu, nejistoty a obav z nepředvídatelného chování biologických rodičů. Závěrem lze říci, že vztahy mezi pěstouny a biologickými rodiči nejsou jednoznačně dané, ale utvářejí se na základě mnoha proměnných – osobních, vztahových i systémových. Na základě výzkumu vidíme, že důvěra, respekt a ochota ke spolupráci jsou klíčovými faktory,

které mohou vést ke stabilnímu a funkčnímu kontaktu, z nějž dítě profituje. Naopak absence těchto prvků často vede k napětí, frustraci a nejistotě, která se dotýká především dětí. **Výsledky výzkumu ukazují, že ačkoli kontakt s biologickými rodiči může být pro děti přínosný, jeho kvalita a kontinuita jsou zásadně ovlivněny schopnostmi a motivací dospělých, jejich vzájemnou komunikací a v neposlední řadě i širším kontextem, v němž se tyto vztahy odehrávají.**

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo porozumět, jak pěstouni reflektují spolupráci s biologickými rodiči dětí, které mají svěřené do péče. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu, založeného na polostrukturovaných rozhovorech, se podařilo zachytit široké spektrum zkušeností, které pěstouni s biologickými rodiči mají. Z výpovědí vyplynulo, že spolupráce mezi oběma stranami je velmi individuální a proměnlivá, přičemž její kvalita závisí na řadě faktorů – především na motivaci biologických rodičů, míře podpory ze strany odborníků, historii vztahů a psychickém nastavení všech zúčastněných.

Pěstouni často vyjadřovali ambivalentní postoje. Na jedné straně deklarovali otevřenost ke spolupráci a vědomí, že dítě by mělo znát své kořeny, na straně druhé však vnímali kontakt s biologickými rodiči jako zdroj nejistoty, stresu a narušení stability dítěte. Opakujícím se tématem byla nepravidelnost kontaktů, nízká iniciativa rodičů a nespolehlivost, která u dětí vyvolává zklamání a narušuje jejich adaptaci na nové prostředí. Pěstouni se často stávají těmi, kdo kontakt iniciují a organizují, přestože to vnímají jako emočně vyčerpávající, a ne vždy přínosné. Některé zkušenosti však ukázaly, že pokud biologický rodič aktivně spolupracuje, respektuje pravidla a usiluje o obnovení důvěry, může být kontakt přínosný a posilující nejen pro dítě, ale i pro celkové fungování pěstounské rodiny. V těchto případech pěstouni spolupráci vnímali jako funkční a byli ochotni ji dále rozvíjet.

Výzkum rovněž upozornil na roli institucí, jako je OSPOD a doprovázející organizace, které mohou sehrát klíčovou roli při nastavování a moderaci kontaktu. Pěstouni oceňovali, pokud měli k dispozici podporu a poradenství.

Závěrem lze konstatovat, že spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči je klíčovým, avšak často opomíjeným aspektem náhradní rodinné péče. Vyžaduje citlivý přístup, otevřenost a podporu ze strany odborníků. Výsledky této práce mohou přispět k hlubšímu pochopení potřeb pěstounů i dětí a sloužit jako podklad pro zkvalitnění podpůrných služeb v této oblasti. Ukazují, že jen skrze respekt a dialog mezi všemi zúčastněnými lze vytvořit prostředí, které bude skutečně v nejlepším zájmu dítěte.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AURREKOETXEA Casaus M. a POZO Cabanillas P., 2019. El papel del sistema de visitas en los casos de cese de acogimiento familiar una aproximación desde la perspectiva profesional. *Cuadernos de Trabajo Social*, 32(2), 277-288. [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5209/cuts.58318>

CÁDIZ, B. T.-G., RIVERO, A. M., BALLUERKA, N., HERCE, C., & ACHÚCARRO, C., 2006. Autoconcepto de los menores en acogimiento familiar: diferencias en función del tipo de acogimiento, historia de crianza y problemática de la familia biológica. *Journal for the Study of Education and Development*, [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1174/021037006776789971>

CAJTHAMLOVÁ, Kateřina, 2017. *Abeceda moderního rodiče*. V Praze: Vyšehrad. ISBN 9788074299131.

ČESKO. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte, 1991. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. [cit. 2025-04-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. [cit. 2025-01-03]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*. [online]. [cit. 2025-01-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

FAMILY REUNIFICATION: What the Evidence Shows. 2011., Child Welfare Information Gateway Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Children's Bureau. [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: https://www.childwelfare.gov/pubs/issue_briefs/family_reunification/family_reunification.pdf

FUENTES, M. J., BERNEDO, I. M., SALAS, M. D., & GARCÍA-MARTÍN, M. A., 2019. What do foster families and social workers think about children's contact with birth parents? A focus group analysis. *International Social Work*, 62(5), 1416-1430. [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0020872818775475>

HEDIN, Lena, 2015. Good Relations between Foster Parents and Birth Parents: A Swedish Study of Practices Promoting Successful Cooperation in Everyday Life. *Child Care in*

Practice. [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13575279.2015.1005574>

HENDL, Jan, 2005. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2

HUSEBY-LIE, Iselin, 2023. Children's perspectives on contact with birth parents: a mixed-methods systematic review. *European Journal of Social Work*. [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13691457.2023.2235090>

JIRKOVÁ, Kateřina, 2021. *Realizace kontaktů dítěte v pěstounské péči s rodiči a osobami příbuznými a blízkými*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit. 2025-04-09]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/cms/documents/58b895f4-d437-1af8-7394-4043bee3fc55/Metodika_Realizace%2Bkontakt%C5%AF%2Bd%C3%ADt%C4%9Bte%2Bv%2BPP%2Bs%2Brod%C4%8Di%2Ba%2Bosobami%2Bp%C5%99%C3%ADbuzn%C3%BDmi%2Ba%2Bbl%C3%ADzk%C3%BDmi.pdf

KHAZALOVÁ, Gabriela, 2016. V kraji, kde zrušili kojenecké ústavy: malé děti do nich nepatří, říká zastupitelka. *Deník Referendum*, [online]. [cit. 2025-03-12]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/24145-v-kraji-kde-zrusili-kojenaky-male-deti-do-nich-nepatri-rika-zastupitelka>.

KNECHTOVÁ, Zdeňka, Andrea POKORNÁ, Edita PEŠÁKOVÁ a Dana DOLANOVÁ, 2019. *Metodika ke zpracování závěrečné práce pro vybrané nelékařské zdravotnické obory*. Masarykova univerzita. [online]. [cit. 2025-01-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js19/metodika_zp/web/pages/06-kvalitativni.html

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, ISBN 9788073673833.

KUBÍČKOVÁ, Hana, 2020. *Specifika příbuzenské pěstounské péče v kontextu transgenerační psychické zátěže v rodině*. Sociální pedagogika/Social Education, 8(2), 84–99. [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.7441/soced.2020.08.02.06>

LOJDOVÁ, K, 2014. Analýza dat v kvalitativním výzkumu. *Masarykova univerzita*. [online]. [cit. 2025-01-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1451/jaro2014/d011/um/Analiza_dat_v_kvalitativnim_vyzkumu.pdf.

MALÁČOVÁ, Jana, Jana HANZLÍKOVÁ a Jiří HORECKÝ, 2018. *Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. ISBN 9788090705326.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2017. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad. ISBN 9788074297977.

MATOUŠEK, O., aj., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2019. *Formy náhradní rodinné péče*. Praha: MPSV, [online]. [cit. 2025-04-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2024. *Statistiky*. Praha: MPSV, [online]. [cit. 2025-01-03]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2015, *Pěstounství je profese*. Účelová neperiodická publikace, Praha, [online]. [cit. 2025-04-02]. ISBN - 978-80-7421-115-7

MOLDRZYK, Zdeněk, 2023. *Specifická situace příbuzenských pěstounů*. Praha: Šance Dětem, [online]. [cit. 2025-01-03]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/specificka-situace-pribuzenskyh-pestounu>

MOYERS Sue, Elaine FARMER, Jo LIPSCOMBE., 2006. Contact with Family Members and its Impact on Adolescents and Their Foster Placements, *The British Journal of Social Work*, [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch270>

NOVOTNÁ, Věra a FEJT, Vladimír, 2009. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 9788086723778.

PAZLAROVÁ, Hana (ed.), 2016. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 9788026210207.

PĚSTOUNI RaC, 2024. *OSPOD a doprovázející organizace v životě pěstounské rodiny* [online]. [cit. 2025-04-10]. Dostupné z: <https://www.pestouni-rac.cz/stranka/ospod-a-doprovazejici-organizace-v-zivote-pestounske-rodiny/>

ROZUM A CIT, 2015. *Metodika AK Rozum a Cit* [online]. [cit. 2025-04-12]. Dostupné z: http://pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/Metodika_AK-Rozum_a_Cit%282015%29.pdf

SALAS, M.D., BERNEDO, I.M., GARCÍA-MARTÍN, M.A. and FUENTES, M.J., 2021, Behavioral Observation and Analysis of Participants in Foster Care Visits. *Fam Relat*, 70: 540-556. [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/fare.12430>

SALOMÃO, A. 2025. Polostrukturované rozhovory v kvalitativním výzkumu. *Mind the Graph*. [online]. [cit. 2025-01-26]. Dostupné z: <https://mindthegraph.com/blog/cs/polostrukturovane-rozhovory-v-kvalitativni-vyzkumu/>

STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet M, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. SCAN. Boskovice: Albert. ISBN 808583460X.

SYCHROVÁ, Adriana, 2015. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Monographica. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. ISBN 9788073959555.

ŠIMŮNKOVÁ, Monika, 2020. *Doporučení veřejného ochránce práv – Rodina a děti*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/Kancelar/projekty/4_MO_1_doporučení_rodina_VI_6985-20-VOP-PS.pdf

ŠTĚPAŘ, Václav, 2013. *Rodina*. Pardubice: SZŠ Pardubice, [online]. [cit. 2025-01-30]. Dostupné z: <https://www.szs-pardubice.cz/file-download/547/>

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára, ŠEĐOVÁ, 2010. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

TAYLOR, B. J., & MCQUILLAN, K, 2014. Perspectives of Foster Parents and Social Workers on Foster Placement Disruption. *Child Care in Practice*, [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13575279.2013.859567>

TRNKOVÁ, Lucie, 2018. *Náhradní péče o dítě*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 9788075528643.

UHLÍŘOVÁ, Veronika, 2010. *Kontakt dítěte s biologickou rodinou*. Velký vůz Sever. [online]. [cit. 2025-04-12]. Dostupné z: https://www.detipatridomu.cz/wpcontent/uploads/kontakt_s_biorodinou_velky_vuz_sever.pdf

UHLÍŘOVÁ, Veronika a kolektiv, 2014. *Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. Praha: Národní centrum pro rodinu. [online]. [cit. 2025-04-02]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/publikace-209.pdf>

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ, 2024. *Sociologie rodiny*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, [online]. [cit. 2025-01-30]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/file/edee/pedagogicka-fakulta/pdf/pracoviste-fakulty/katedra-socialni-patologie-a-sociologie/dokumenty/studijni-opory/socialni-patologie-a-prevence/sociologie-rodiny.pdf>

ÚŘAD PRÁCE ČR, 2025. *Dávky péstounské péče a zaopatřovací příspěvky*. Praha: Úřad práce ČR. [online] [cit. 2025-04-10]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>

VESELÁ, Renata, 2003. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 8086432483.

VLČKOVÁ, H., aj., 2015. *Metodika pro asistovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou*. Říčany: Občanské sdružení Rozum a Cit. [online]. [cit. 2025-01-03]. Dostupné z: http://www.rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publicace/RaC-Metodika-AK.pdf

VLČKOVÁ, Kateřina. Výběr výzkumného vzorku [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2015 [cit. 2025-01-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/ped/podzim2015/SZ7BK_MET1/um/59559875/vyzkumny_vzorek.pdf

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Vlastní paradigmatický model.....	65
Obrázek 2 Vlastní grafický diagram	67

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Odměny nezprostředkovaného pěstouna	26
Tabulka 2 Základní popis respondentů výzkumu	39
Tabulka 3 Vzniklé kategorie	43
Tabulka 4 Popis kategorie: Kontakt mezi dítětem a biologickými rodiči	44
Tabulka 5 Popis kategorie: Situace biologických rodičů.....	49
Tabulka 6 Popis kategorie: Odrazy v dětských očích.....	53
Tabulka 7 Popis kategorie: Pod pevnou rukou úřadů	56
Tabulka 8 Popis kategorie: Postoj pěstounů ke spolupráci.....	58
Tabulka 9 Popis kategorie: Iniciativa a snaha o kontakt	60
Tabulka 10 Popis kategorie: Důsledky spolupráce na dítě a pěstouny	62

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

§	paragraf
%	procento
apod.	a podobně
cit.	citováno
č.	číslo
ČR	Česká republika
Kč	koruna česká
kol.	kolektiv
MM	minimální mzda
např.	například
NRP	náhradní rodinná péče
odst.	odstavec
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PP	pěstounská péče
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu
s.	strana
Sb.	sbírka
Sb. m. s.	sbírka mezinárodních smluv
tj.	to jest
tzv.	takzvaně
ŽM	životní minimum

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky do rozhovorů

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY DO ROZHOVORŮ

1. Jak aktuálně vnímáte a popisujete svou spolupráci s biologickými rodiči?
2. Jak často a jakým způsobem probíhá kontakt mezi vámi a biologickými rodiči?
3. Jak jsou domlouvány schůzky mezi biologickými rodiči a dítětem? *Kdo je iniciátorem? Cítíte při organizaci podporu, nebo spíše tlak?*
4. Jak vnímáte přístup biologických rodičů ke spolupráci s vámi? *(Např. jsou aktivní, pasivní, konfliktní, ochotní spolupracovat?)*
5. Jak byste popsali vztah mezi vámi a biologickými rodiči na začátku pěstounské péče?
6. Jak se podle vás vztahy mezi vámi a biologickými rodiči vyvíjely v průběhu času?
7. Co podle vás nejvíce přispělo ke zlepšení nebo zhoršení vaší spolupráce?
8. Změnil se váš pohled na biologické rodiče dítěte během spolupráce? Pokud ano, co k tomu přispělo?
9. Jaké situace během této spolupráce hodnotíte jako pozitivní a jaké jako obtížné?
10. Jakým způsobem překonáváte problémy a konflikty ve vztahu s biologickými rodiči, pokud se vyskytují?
11. Jakou roli hrají sociální pracovníci nebo mediátoři při facilitaci spolupráce mezi pěstouny a biologickými rodiči? *Jaké konkrétní rady nebo zásahy ze strany odborníků vám pomohly zlepšit spolupráci?*
12. Jaké pocity ve vás vzbuzují setkání s biologickými rodiči?
13. Co vás osobně nejvíce motivuje pokračovat v této spolupráci i přes případné obtíže?
14. Jak reaguje dítě na setkání s biologickými rodiči a jaká je jeho zpětná vazba?
15. Jak podle vás dítě vnímá rozdíl mezi svou původní rodinou a pěstounskou rodinou? *Jak na tuto dynamiku reagujete?*
16. Máte pocit, že spolupráce s biologickými rodiči zlepšuje stabilitu a pocit bezpečí dítěte? *Proč ano nebo ne?*
17. Jakým způsobem vidíte roli biologických rodičů v životě dítěte? *Jak tento pohled ovlivňuje Vaši spolupráci?*
18. Cítíte, že máte dostatek pravomocí a svobody k rozhodování o kontaktech dítěte s biologickými rodiči?
19. Jakým způsobem udržujete rovnováhu mezi potřebami dítěte a požadavky biologických rodičů?
20. Jaké konkrétní faktory podle Vás ovlivňují kvalitu vztahu s biologickými rodiči? *Popíšte mi tyto faktory a proč si myslíte, že hrají zásadní roli?*